

Војни аспекти укључивања Савезне Републике Југославије у Програм „Партнерство за мир“

УДК: 327.5 : 355.019](4 : 497.1)

Небојша Павковић, генерал-пуковник

У чланку су свестрано и детаљно анализирани војни аспекти укључивања Савезне Републике Југославије у Програм „Партнерство за мир“ и објашњена процедура за приступање Програму. Посебна пажња посвећена је искуствима суседних земаља (Румунија, Бугарска, Македонија, Албанија и Хрватска), које су постале његове чланице.

Аутор је указао на изведене организацијско-формацијске промене и прилагођавање система за оспособљавање кадра у Војсци Југославије и нагласио потребу наше војске за средствима савременог наоружања и војне опреме према стандардима Северноатлантског пакта. Све те мере су у функцији бржег и лакшег прикључивања Војске Југославије Програму „Партнерство за мир“. Аутор указује и на значај кооперативног развоја и производње наоружања и војне опреме као основног опредељења Војске у заснивању партнерске сарадње.

Осим анализе војних издатака неких земаља, у чланку је указано на проблеме у финансирању Војске Југославије у последњој деценији. Тежишно су разматрани стање и проблеми у обезбеђивању најнеопходнијих потреба, укључујући и ванредне задатке који, због новчане необезбеђености у текућој години, делују ограничавајуће на укупан живот и рад јединица и установа. На крају, као илустрација неповољног финансирања Војске, у табелама и на графиконима приказани су подаци о војним буџетима земаља у окружењу којима се потврђују ауторови закључци о наведеним проблемима.

Програм „Партнерство за мир“ представља безбедносни сегмент укупног укључивања Савезне Републике Југославије у европске структуре. Наиме, економске и политичке интеграције у које СРЈ жели да се укључи и у којима се сасвим или делимично већ налази не могу да се остваре без безбедносне димензије интеграционих процеса у Југоисточној Европи.

Искључивањем из процеса уједињења старог континента, простор Југоисточне Европе могао би да буде попреште националних антагонизама, што не би могло остати без последица по безбедност Европе. Стога је нужно да и наша земља нађе место у новој безбедносној структури региона, и то на основу реалног приступа независности и безбедности, првенствено ослобађањем од ранијих идеолошких предрасуда и уверења.

Укључивање Савезне Републике Југославије у Програм „Партнерство за мир“ као незаобилазна реалност

У разматрању питања избора савезништва свака земља, па и СРЈ, треба да пође од става да се трајна стабилност друштва не може остваривати на основу аутаркичног развоја, нити политике супротстављања спољном окружењу. Мора се уважити логика јачања процеса интеграције, јер се само на основу интеграције земље у међународне организације и асоцијације може задобити политичка, војна и друга подршка иностранства која је, истина, недовољна за земљу која очекује помоћ. По правилу, сви видови међународне подршке и помоћи било којој земљи најчешће су узрочно-последични. Економска помоћ се често ограничава и условљава уласком у одговарајуће међународне политичке организације, ниво и ефикасност спољних гаранција безбедности умногоме зависе од избора система заштите сваке земље итд. Чињеница је, ипак, да земљама обухваћеним системом колективне безбедности, под окриљем Уједињених нација, у досадашњем периоду није гарантована безбедност. Насупрот томе, безбедност било које земље чланице НАТО-а – од формирања Савеза до сада – није довођена у питање.

Једна од приоритетних функција НАТО-а јесте контрола криза, при чему се у коришћењу механизма међународних организација прво активира НАТО, а затим ОЕБС или ЕУ и Организација уједињених нација. Регулисање криза је у непосредној вези са проширењем зоне одговорности Савеза. Значајна новина у оквиру нове стратегије јесте шири приступ безбедности заснован, осим на колективној одбрани, на дијалогу и сарадњи. Северноатлантски пакт је развио механизме за успостављање војних и политичких веза са земљама источне и средње Европе. На тај начин се реализује стратегијско опредељење Запада о изградњи колективног система безбедности на простору од Атлантика до Урала. Његово остварење је започето кроз Северноатлантски савет за сарадњу а настављено кроз Програм „Партнерство за мир“.

Суштина Програма „Партнерство за мир“ јесте продубљивање политичких и војних веза између НАТО-а и земаља које су приступи-

ле Програму.¹ Према најновијем стратегијском концепту НАТО-а, усвојеном на састанку шефова држава или влада земаља чланица у Вашингтону априла 1999, јачање Програма „Партнерство за мир“, односно повећање његове оперативности, остало је у функцији проширења НАТО-а (заједно са специјалним односима са Русијом и Украјином), али и својеврсне припреме за флексибилније одговоре на савремене изазове на међународном плану.

До сада је Програму „Партнерство за мир“ приступило 27 земаља (односно све европске земље, осим СР Југославије и Босне и Херцеговине), што са 19 чланица НАТО-а чини 46 земаља (приближно броју земаља чланица ОЕБС-а). Другим речима, СР Југославија је окружена земљама које су приступиле „Партнерству за мир“ (Румунија, Бугарска, Македонија, Албанија и Хрватска), док је Мађарска чланица Северноатлантског савеза. Чланице „Партнерства за мир“ су и неке традиционално неутралне земље, као што су Швајцарска и Шведска, а посебно је интересантна одлука Русије и њен пријем у тај програм у јуну 1994. године.

„Партнерство за мир“ – у чију основу није случајно уграђен појам „партнер“, а не „савезник“ – поставља свакој земљи чланици бројне обавезе у току процедуре пријема и имплементације Програма. При томе, значајно је да свака земља индивидуално приступа Програму, нудећи и прихватајући оно што може и жели, уз могућност специфичних захтева од стране Северноатлантског савеза. Процедура приступања Програму заснована је на три документа:

- а) Оквирном документу „Партнерства за мир“ (*The Partnership for peace Framework Document*);
- б) документу о презентацији (*Presentation Document*);
- с) индивидуалном програму партнерства (*Individual Partnership Programme*).

Оквирни документ „Партнерства за мир“

Сваки учесник појединачно потписује Оквирни документ „Партнерства за мир“, што чини прву фазу процедуре приступања Програму. Како је наглашено у т. 2. тог документа, партнерство је установљено „... као израз заједничког убеђења да стабилност и сигурност северноатлантске регије могу да буду остварени само путем сарадње и заједничке акције“. Такође, наглашено је да су његов основ „... заштита и унапређење основних слобода, правде и мира путем демократије као заједничких вредности“. При томе, земље које приступају Партнерству „... потврђују сопствену одлучност да у доброј мери испуњавају обавезе према Повељи ОУН, као и начелима Универзалне

¹ Иницијатива НАТО-а за Програм „Партнерство за мир“ покренута је на самиту НАТО-а одржаном 10. и 11. јануара 1994. у Бриселу.

декларације о људским правима, посебно да се уздрже од претњи употребе силе против територијалног интегритета, као и политичке независности било које државе, да поштују постојеће границе и да спорове решавају на миран начин“. Истовремено, те земље потврђују прихватање Завршног акта из Хелсинкија и свих осталих докумената ОЕБС-а, као и обавезе у вези с разоружањем и контролом оружја.

У Оквирном документу Програма „Партнерство за мир“ не помиње се пријем у чланство, али званичници НАТО-а редовно наглашавају да је активност у Програму значајна приликом разматрања пријема неке земље у НАТО, као и да ће НАТО, заједно са другим државама потписницама Оквирног документа сарађивати у испуњењу следећих циљева:

- олакшавању јавности рада у планирању националне одбране и процесу доношења буџета;

- обезбеђењу демократске контроле над одбрамбеним снагама;

- спремности да се, у складу с уставним претпоставкама, учествује у операцијама на основу овлашћења ОУН или ОЕБС-а;

- развоју војних односа с НАТО-ом ради заједничког планирања обуке и вежби, односно јачања њихове способности за извођење мировних мисија и хуманитарних операција;

- дугорочном развоју снага које ће моћи ефикасно да делују са чланицама Северноатлантског савеза.

Документ о презентацији

Конкретну билатералну војну сарадњу с НАТО-ом предлаже свака земља потписница Оквирног документа у посебном документу, тзв. документу о презентацији (друга фаза), који служи за израду индивидуалног програма партнерства. Такав приступ Програму објективно омогућава заинтересованим земљама укључивање према сопственим економским могућностима и војним потенцијалима, а НАТО-у омогућава балансирање у вези с пријемом у чланство и још чвршће везивање за Савез земаља потписница.

У документу о презентацији сваки партнер назначавача обим, динамику и ниво на којем жели да се укључи у процес сарадње с НАТО-ом (на пример, у вези са заједничким планирањем, обуком, заједничким вежбама итд.), односно дефинише поступке које ће предузети ради остваривања политичких циљева партнерства, и наводи средства и инфраструктуру које може да уступи за потребе Програма „Партнерство за мир“. Тај документ партнери могу, уколико желе, да сачине уз помоћ компетентних органа Северноатлантског савеза.

Индивидуални програм партнерства

Тај програм партнерства (трећа фаза) наставља се на претходни документ, као на полазну основу. У њему се прецизирају односи и

обавезе према НАТО-у сваке земље потписнице. Индивидуалне програме финансирају земље потписнице, а њихов садржај треба да омогући ангажовање оружаних снага партнера у заједничким операцијама подршке миру, односно операцијама одговора на кризу. Другим речима, индивидуални програм се односи на заједничку обуку, вежбе и моделовање оружаних снага према стандардима Северноатлантског савеза. При томе, за Савез је веома значајна материјална, техничка и организацијско-формацијска усклађеност ОС земаља чланица „Партнерства за мир“ са западним војним стандардима најмање из два разлога: *прво*, ради формирања здружених снага посебне намене и, *друго*, ради освајања нових тржишта за западни, првенствено амерички, војноиндустријски комплекс. Наиме, више од 30.000 америчких предузећа зависи искључиво од војних уговора, док 150.000 предузећа зависи од рада према војним уговорима. Осим тога, више од 40 одсто светске трговине оружјем отпада на Сједињене Америчке Државе.

У припреми индивидуалног програма партнерства, земље потписнице могу, уз сопствено финансирање и у сагласности са Савезом, да успоставе властите бирое за везу са Штабом НАТО-а у Бриселу. Земље потписнице прихватају и следеће:

- учешће на вежбама НАТО-а,
- финансирање свог учешћа у активностима „Партнерства за мир“,
- могућност упућивања сталних представника за везу у посебно одељење за координацију Програма у Монсу (Белгија),
- размену информација о одбрамбеном планирању и буџетском процесу, ради транспарентности, као и демократску контролу оружаних снага.

У основним документима „Партнерства за мир“ предвиђена је обавеза НАТО-а да консултује сваку активну учесницу Програма, у случају да види директну претњу по свој територијални интегритет, политичку независност или безбедност.

Стварни карактер Програма „Партнерство за мир“ најбоље се може разумети на основу анализе активности у оквиру обавеза које се прихватају приступањем у тај програм и искустава наших суседа.

Поред бројних специфичности и разлика, на основу досадашњег искуства, заједничке карактеристике земаља чланица Програма јесу:

1) Све суседне земље, истовремено с приступањем „Партнерству за мир“, навеле су као главни национални циљ учлађење у НАТО и Европску унију (ЕУ).

2) Одбрана земље, као једна од најважнијих функција сваке државе, не разматра се као самосталан чин, или у савезништву са неком силом, већ искључиво у оквиру коалиције, односно у оквиру северноатлантске интеграције.

3) Приликом дефинисања нормативних докумената који имају национални значај полази се од прихваћених принципа и оцена извора угрожавања безбедности (етнички, верски, тероризам, и други).

4) У потпуности су прихваћена демократска начела цивилне контроле оружаних снага (ОС) и транспарентности војних доктрина, планирања војних буџета и опремања наоружањем и војном опремом (НВО).

5) Систем одбране обухвата углавном три компоненте: војску, неку врсту територијалне одбране и полицију. У саставу војске налазе се најчешће три елемента: снаге за брзо реаговање, главне одбрамбене снаге и снаге подршке, уз редовно одвајање дела снага за мировне операције. Нови вид организације чине заједничке јединице: бригада Југоисточне Европе, мађарско-румунски батаљон итд.

6) Организација министарства одбране и генералштаба је уједначена. У свим земљама чланицама МО претпостављено је здруженом генералштабу (ЗГШ), уз постојање ГШ видова. У свим МО и ГШ земаља чланица „Партнерства за мир“ налазе се саветници – представници из водећих земаља НАТО-а. Истовремено, у Бриселу и регионалним командама налазе се, стално или повремено, представници тих земаља.

7) Организацијско-формацијска структура решења оперативних и тактичких јединица у завршној је фази уједначавања, тако да ће јединице ОС свих земаља ускоро имати исти састав и попуњеност, али ће остати разлике у наоружању и војној опреми.

8) Значајне промене су уведене и у вежбове активности. Вежбе имају коалициони карактер – учествује од три до десет земаља, њихови садржаји су из оквира мировних операција, за командовање се користи енглески језик, а употреба јединица је усклађена с начелима Северноатлантског савеза.

9) У НВО и модернизацији ОС чланица „Партнерства за мир“ постоје многе разлике. Северноатлантски савез инсистира да се што пре уједначи опрема за командовање, контролу, комуникацију и обавештајне службе. Основна борбена средства (тенкови, артиљеријска оруђа, авиони и бродови) потичу из ранијег периода, а модернизоваће се и занављати искључиво на основу западне технологије.

10) Кадровска попуна највишег војног руководства обавља се на основу критеријума НАТО-а: знање енглеског језика, завршене западне војне школе, курсеви, семинари итд. Општа је карактеристика да је бројно стање ОС знатно смањено (у просеку више од 50 одсто).

Искуства из „Партнерства за мир“ земаља у окружењу Савезне Републике Југославије

а) Румунија је прва приступила потписивању Оквирног документа „Партнерства за мир“ (26. јануара 1994). После приступања том програму започела је свеобухватне политичке, економске, привредне, војно-безбедносне и правне реформе државе. Из оквира Процеса пла-

нирања и ревизије „Партнерства за мир“ (ПАРП), који представља главни елемент Програма у погледу оцењивања достигнуте интероперативности, Румунија је прихватила готово све интероперативне циљеве (захтеве) које је предложио НАТО, с тим што неке од њих није у потпуности остварила, углавном због буџетских ограничења.

Реализација циљева у оквиру ПАРП-а одвијала се у фазама:

– У *првој фази*, од 1995. до 1997. године, Румунија је делимично реализовала 18 интероперативних циљева од 19 циљева које је предложио Северноатлантски савез.

– У *другој фази*, од 1997. до 1999 (продужена до 2000. године), Румунија је преузела реализацију 44 циља (за ограничени број јединица и инфраструктуре, међу којима су приоритетне биле јединице за операције пружања подршке миру из снага за брзо реаговање). Три циља је испунила у потпуности, док су остали делимично реализовани (од 75 до 90 одсто).

Током 1998. године НАТО, ради повећања ефикасности и оперативности концепта партнерства и већег повезивања ПАРП-а са процесом за планирање снага НАТО-а, установио је нове процедуре ПАРП-а на основу којих су уведени циљеви партнерства као посебни елементи, који се планирају за шестогодишњи период. Румунија је 1999. године донела одлуку о реализацији 10 таквих циљева, који су се односили на снаге које се могу ставити на располагање за операције пружања подршке миру којима руководи Северноатлантски савез.

– У *трећој фази* реализације ПАРП-а започетој 2000. године, Румунија је преузела испуњавање 84 циља од 88 понуђених, и то: 26 циљева опште интероперативности ОС, 19 КоВ-а, 16 морнарице и 23 ратног ваздухопловства. Румунско министарство одбране је развило План реализације циљева 2001–2006. Планом су одређене структуре, одговорне за реализацију сваког захтева, које су развили детаљне програме њиховог испуњавања и трошкове. Такође, током 1999. године Румунија је са НАТО-ом израдила (прилагођени) Индивидуални програм за партнерство Румунија – НАТО, чији је циљ припрема Румуније за интеграцију у Северноатлантски савез.²

Опредељење Румуније да учествује у што већем броју активности „Партнерства за мир“ реализовано је учешћем на готово свим врстама вежби из програма НАТО/„Партнерство за мир“.³ Почев од 1994. године до 2001. године, Румунија је учествовала у 2.718 активности Програма, од којих су 150 биле војне вежбе из програма НА-

² Суштина прилагођеног индивидуалног програма за партнерство је детаљно и прецизно одређивање циљева, на основу потреба и ресурса, које Румунија треба годишње да реализује ради поступног приближавања стандардима и захтевима НАТО-а. Ти циљеви и задаци који из њих произилазе, планирају се у Годишњем националном програму припрема Румуније за улазак у Северноатлантски савез.

³ Спровођене су три врсте вежби: команди-штабова, јединица (свих видова и родова) и цивилно-војних структура.

ТО/„Партнерство за мир“, а 23 вежбе су изведене на румунској територији. Такође, Румунија је учествовала у три врсте мисија: операцијама подршке миру, потраге и спасавања и операцијама хуманитарне помоћи. Први пут су румунске ОС учествовале у мировној мисији под вођством НАТО-а 1995. године у Босни и Херцеговини. Током наредних година, поред учешћа у мировним мисијама под вођством међународне заједнице (укључујући и најновију мисију ИСАФ у Авганистану), Румунија све више учествује у операцијама наметања, подршке и очувања мира које предводи Северноатлантски савез. Очекује се да ће трошкови ангажовања у Авганистану достићи 370 милиона долара.

Највеће промене везане за Програм „Партнерство за мир“ односиле су се на реорганизацију и смањење бројног стања Румунске армије. Према најновијем плану и програму њене реорганизације за период 2002–2007. године, очекује се отпуштање већег броја официра и цивилних лица, док ће знатно мањи број војника бити позван на службу војног рока. Једна од мера је и смањење војног рока на 12 месеци. Међутим, смањење бројног стања ОС није утицало на смањење војног буџета (табела 1).

Табела 1

Упоредни преглед бројног стања Румунске армије и висине издвајања за војни буџет од 1995. до 2002. године

Година	1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.	2002.
Б/с РА без МНО ⁴	235.000	225.000	212.000	192.400	167.100	140.000	138.400	планирано 136.000
Износ у милијардама амер. долара	-	0,646	0,972	0,950	0,895	1,00	1,080	1,042
% БНД	-	-	2,60	2,9	1,85	1,80	2,58	2,50
Издавање по војнику (амер. долари)	-	2.153	4.619	4.930	4.000	5.300	7.800	7.500

У румунским ОС изведене су значајне организацијско-формацијске промене. Прилагођене су стандардима НАТО-а и усвојене: *Војна доктрина*, *Војна стратегија* и доктрине видова. Према новим уредбама, председник Румуније може да дозволи страним војним снагама (НАТО) да користе румунску територију до 90 дана, с тим да њихов број не буде већи од 5.000 војника.

Министарство националне одбране (МНО) реорганизовано је у три целине (ЗГШ, департман за политику одбране, у оквиру кога департман за евроатлантске интеграције, и департман за снабдевање и опслуживање). У његовој надлежности припремљена су бројна закон-

⁴ МНО – Министарство националне одбране Румуније.

ска акта и решења која се односе на испуњавање захтева НАТО-а (о професионалној војној служби, о ангажовању цивилних структура у области одбране, о плану превођења војног кадра у цивилни живот, и слично).

У ЗГШ РА формиране су заједничке радне групе са припадницима земаља чланица НАТО-а (САД, Велика Британија, и Француска и Италија) ради координације активности РА на испуњавању захтева интероперабилности (ПАРП). Између команде НАТО-а у Бриселу и ЗГШ РА успостављена је директна видео-сателитска веза у систему веза ПАРЦИН, који је предвиђен за одржавање веза између НАТО-а и чланица „Партнерства за мир“. Најзначајнија промена се огледа у укидању армија и преласку на корпусни састав. У РА интензивирано је учење енглеског језика и организују се курсеви за усвајање доктрине и терминологије НАТО-а (формиран је нови центар за изучавање енглеског језика). Убрзане су активности на модернизацији компатибилности средстава везе са НАТО-ом и интензивно се ради на прилагођавању инфраструктуре (аеродроми, болнице и друго) стандардима тог савеза.

Усвојена су одговарајућа документа и почели су, на основу њих, да се решавају проблеми смањења кадра у ОС (вођење кроз војну каријеру и преквалификација вишка кадра). Крајем 2001. године Румунија је са САД потписала споразум о коришћењу румунске државне територије и акваторије за транспорт војних ефектива САД и НАТО-а, као и за стационарање и извођење обуке на румунским војним полигонима.

Друга фаза организацијске трансформације Румунске армије, која је започета, у суштини са своди на: 1) делимичну реорганизацију МНО; 2) мање измене у организацији ЗГШ РА (уз очекивано укидање команди армија); 3) започето формирање снага за брзо реаговање (снаге за брзо реаговање имале су крајем 1999. године 5.000 професионалних припадника ОС), и 4) настављање процеса професионализације Армије.

Румунија је због заостајања у прилагођавању стандардима НАТО-а претрпела критике тог савеза. У вези с тим, на састанку „19+1“ одржаном у Бриселу, новембра 2000, приликом разматрања румунског „Припремног плана за улазак у НАТО у 2001. години“, НАТО затражио је од Румуније, поред осталог, да по хитном поступку донесе нове законе и прописе, усклађене са постојећим законима о одбрани земаља чланица тог савеза.

Румунија се нада да ће бити примљена у НАТО на предстојећем самиту у Прагу, о чему се становници те земље нису изјашњавали на референдуму. Међутим, на основу истраживања јавног мњења, 80 одсто становништва подржава ту опцију.

б) *Бугарска*. Потписивањем Оквирног документа, који је понудио НАТО, Бугарска се, 14. фебруара 1994, прикључила „Партнерству за

мир“. Након тога, партнерима НАТО-а предложен је посебан документ за презентацију Бугарске, у којем су одређени намере, приоритети и снаге, као и финансијска, правна и законодавна реалност у земљи. На основу „Радног програма за партнерство“ (*Partnership Working Programme – PWP*) Бугарска је изабрала облик учешћа и дала нацрт бројних планских активности. Индивидуални програм за партнерство потписан је 24. новембра 1994. године. У току је ПАРП, чиме се стварају услови за праћење достигнућа Бугарске у „Партнерству за мир“ и обнављање Индивидуалног програма за партнерство.

Стратегијски циљ учешћа Бугарске у „Партнерству за мир“ јесте стварање услова за пуноправно чланство у Северноатлантском савезу. Под учешћем Бугарске у том програму углавном се подразумева следеће:

- учествовање на различитим вежбама у оквиру „Партнерства за мир“ и на отвореним вежбама НАТО-а;
- предузимање мера и обављање активности предвиђених у Индивидуалном програму;
- обављање активности из планова за билатералну сарадњу са земљама партнерима.

Од 1999. године Бугарска испуњава свој план за прикључивање НАТО-у, с намером да услове из тог плана испуни остварењем „Плана за реорганизацију БА до 2004. године“ и обављањем свих активности у вези с „Партнерством за мир“. Децембра 1999. Бугарска је добила документ који садржи услове (циљеве) за партнерство. У априлу 2000, после стручне расправе, Бугарска и Савет НАТО-а постигли су сагласност да су испуњена 82 услова. Крајем маја 2000, Генералштаб Бугарске армије и ГШ свих видова оружаних снага усвојили су посебне „програме меморандума“ за сваки од услова за партнерство. Меморандумима се обезбеђује испуњавање обавеза које је Бугарска преузела у остваривању прихваћених услова. На основу доступних података, Бугарска је израдила 21 посебан програм, у којима су основни приоритети:

- учење страних језика командира и команданата БА;
- развој ПВО система и управљања ваздушним прометом;
- усавршавање командовања, контроле и командно-информационих система (КИС);
- обезбеђивање материјално-техничке и позадинске подршке.

Једна од смерница за интегрисање Бугарске у европске и евроатлантске структуре јесте и учешће у Програму „Партнерство за мир“ (вежбе, семинари, курсеви итд.). Прва заједничка активност БА било је учешће на вежби ратних морнарица неколико земаља чланица НАТО-а и „Партнерства за мир“, под називом „*Briz 1994*“, која је спроведена у бугарским територијалним водама. Након тога је уследило учешће у следећим активностима:

- током 1994. године – две вежбе и два семинара;
- током 1995. године – 70 активности (седам вежби);
- током 1996. године – 128 активности (12 вежби);
- током 1997. године – 124 активности (16 вежби);
- током 1998. године – 300 активности (34 вежбе);
- током 1999. године – 345 активности (38 вежби);
- током 2000. године – 400 активности (22 вежбе);
- током 2001. године – 350 активности, а део ће бити пренесен у 2002. годину, за коју је планирано око 300 активности.

У периоду 1994–2000. година Бугарска је учествовала на 128 вежби у оквиру „Партнерства за мир“ и на две вежбе НАТО-а са више од 4.800 официра, подофицира и војника. Бугарска армија активно учествује на свим вежбама копнених, ваздухопловних и поморских снага, као и на хуманитарним, санитетским и спасилачким вежбама. Такође, 1998. године, учествовала је на највећој вежби НАТО-а, спроведеној на Иберијском и Скандинавском полуострву, под називом „*Strong Resolve 1998*“; а 2000. године јединице БА учествовале су на значајној вежби Савеза, под називом „*Linked Seas 2000*“, у Португалији. На свим вежбама копнене снаге БА могле су да демонстрирају своје могућности и ефикасност. У касарни моторизоване бригаде у Карлову изграђен је савремени војни полигон, са свим елементима потребним за увежбавање механизованих јединица намењених за учешће у операцијама одржавања мира, посебно снага које улазе у састав мултинационалне бригаде за Југоисточну Европу „*SEEBRIG*“ у Пловдиву.

Захваљујући искуствима стеченим на заједничким вежбама, особље Ратног ваздухопловства Бугарске може синхронизовано да обавља задатке са колегама из земаља чланица Северноатлантског савеза. Веома је значајно било и учешће РМ БА на вежбама „Партнерства за мир“ током 1998. и 1999. године. Ратна морнарица је учествовала на девет заједничких вежби, од којих су највеће биле „*Cooperative key*“ у Турској и „*Cooperative Chance*“. Осим тога, РМ БА поставила је основе за успешну сарадњу са РМ скоро свих суседних земаља и земаља чланица „Партнерства за мир“ на билатералним и мултилатералним вежбама. То је остварила пре прикључења Програму „Партнерство за мир“. Наиме, у децембру 1991, у бугарским територијалним водама, организована је вежба на којој су учествовали: фрегата „Смели“ и корвете „Одлучни“ и „Бодри“ Бугарске РМ, и америчка РК „*Yorktown*“.

Бугарска с правом сматра да је њена РМ постала носилац поморских активности у акваторији Црног мора. Анализе показују да је на 10 вежби на мору учествовало око 130 бугарских ратних и помоћних бродова и 71 страни ратни брод. Особље РМ БА има потребну квалификацију и велико искуство у заједничким активностима у оквиру „Партнерства за мир“, па су бугарски морнари тражени партнери у

припреми и одржавању поморских вежби. Већину својих активности Бугарска је остварила у 2000. години. Учествовала је укупно на 14 вежби „Партнерство за мир“, осам вежби у „духу“ „Партнерства за мир“, једној вежби НАТО-а – „*Linked Cease 2000*“, једној вежби за управљање кризом и једној националној вежби у „духу“ „Партнерства за мир“ – „*Briz 2000*“. Учешће на бројним вежбама омогућило је БА да стекне знатно искуство и оспособи своје јединице за успешно ангажовање у операцијама одржавања мира, али су тиме повећани издаци из војног буџета. Бугарским официрима је омогућено да се оспособљавају за рад у штабовима мултинационалних оперативних јединица (*CSJTF*). Међутим, 2001. године морало се одустати од дела планираних активности, а неке су смањене и за 2002. годину. Разлози су првенствено финансијски, јер свака чланица „Партнерства за мир“ сама финансира своје активности везане за Програм.

Више од 2.000 представника БА учествовало је у 2000. години у 350 активности. Бугарска је била домаћин 25 активности. У складу са програмом основни напори БА били су усмерени на противваздушну одбрану, контролу ваздушног простора, консултације, командовање и контролу и логистику.

Противваздушна одбрана. Бугарска армија је учествовала у раду седам седница, радних састанака и семинара. Једна од седница Комитета НАТО-а за ПВО била је одржана у Бугарској. Осим тога, одржано је пет састанака експерата на билатералној основи ради истраживања ПВО система БА и одређивања потребних услова за њихово интегрисање у заједнички ПВО систем Северноатлантског савеза.

Контрола ваздушног простора. У тој области током 2000. године изведено је, према плану, десет активности. Једна од њих био је семинар за осматрање ваздушног простора „Групе за осматрање и упозоравање“. Семинар је одржан у октобру те године у Бугарској.

Консултације, командовање и контрола. У тој области, укључујући КИС, обављено је 38 активности. Бугарска је била домаћин семинара о заштити војних система. У току је била изградња Оперативног центра за ваздушни суверенитет (*ASOC*), а оспособљавање кадра, дигитализација ПВО система и изградња Националног система за радарско упозоравање, обављани су према захтевима Северноатлантског савеза. У току је увођење „*AIS*“ (систем користи технологију „*customer-server*“ и *IBM*) између МО, ГШ БА и свих стратегијских и оперативних јединица (до нивоа бригаде), а већ је у БА обезбеђена шифрована веза на свим нивоима командовања.

Логистика. У области материјално-техничког обезбеђења у току 2000. године изведене су 24 активности. Искуства стечена на вежбама „Партнерства за мир“ и у „духу“ „Партнерства за мир“ омогућила су Бугарима, као и осталим кандидатима за чланство у НАТО, да усвоје, у вези с логистиком, доктрину, организацију и поступке Савеза. У

области логистике посебна пажња се посвећује концепцији за логистичку подршку земље домаћина (*HNS*), о чему је у Бугарској одржан семинар. Формиран је Национални координациони центар за логистичку подршку, који има велики значај јер обезбеђује транзитни прелазак снага КФОР-а преко бугарске територије. Само у току 2000. године (до новембра) обезбеђено је кретање 504 аутомобилске колоне, 165 железничких ешелона, 5.214 војних возила, 1.585 контејнера и више од 7.000 особа.

Бугари наглашавају да су повећање нивоа оперативне сагласности обезбеђивали и у пракси – учешћем њихових јединица у саставу снага СФОР-а у БиХ и КФОР-а на Косову и Метохији. На основу бугарских процена, могу се извести следећи закључци у вези с њиховим учешћем у „Партнерству за мир“:

- прикључивање „Партнерству за мир“ омогућило је Бугарској укључење у састав холандског, немачког и грчког контингента СФОР-а у БиХ и КФОР-а на Косову и Метохији;

- чланство у „Партнерству за мир“ помаже ГШ БА и осталим командним структурама да припреме реалне програме за постизање оперативне сагласности са НАТО-ом и испуњење критеријума за чланство у Савезу (Бугарска је усвојила и испуњава 82 услова партнерства и План активности за учлањење у НАТО);

- интеграција јединица БА с јединицама земаља чланица НАТО-а и земаља партнера, током заједничких вежби, омогућила је Бугарској да успешно испуни 40 услова прихваћених 1997. године у другом кругу ПАРП-а;

- Бугарска сматра да има заслуге за стварање снага „*SEEBRIG*“, чија је команда још увек у Пловдиву (планирана је предислокација у Констанцу);

- учешће у „Партнерству за мир“ омогућило је јединицама БА намењеним за ангажовање у операцијама одржавања мира да повећају своју борбену готовост.

И поред оствареног напретка у процесу приближавања НАТО-у, због економских и других проблема везаних за трансформацију и реорганизацију система безбедности, није сигурно да ће Бугарска успети да испуни све захтеване стандарде.

с) *Македонија* је крајем 1995. године потписала Оквирни документ „Партнерства за мир“, а тек средином 1996. године поднела је „Индивидуални програм за партнерство“ и укључила се у активности и сарадњу с осталим учесницима Програма „Партнерство за мир“. Међутим, и пре приступања „Партнерству за мир“ Македонија је званично изјавила да су интензивна војна сарадња са чланицама НАТО-а, првенствено ослањање на САД, као и стварање услова за улазак у евроатлантске институције (чему је учешће у „Партнерству за мир“ само „успутна“ станица) њени спољнополитички и безбедносни прио-

ритети. У вези с тим, Сједињене Државе су Македонији, већ током 1996. године пружиле значајну финансијску помоћ за потребе школовања и специјализације старешинског кадра, а почетком године, на теренима Шаре, изведена је заједничка вежба специјалних јединица ОС САД и ОС Македоније („Зима-96“). Македонија је, такође уз директно спонзорство САД и према стандардима НАТО-а, формирала: 1) вод за учешће у мировним операцијама под покровитељством УН и 2) чету за учешће на вежбама у оквиру Програма „Партнерство за мир“. Планирала је да постојећи састав својих ОС повећа за око 50 одсто и да око 50 одсто тог састава чине професионални војници. Такође, по угледу на стандарде НАТО-а и САД, формирала је, осим две војне школе, и шест центара за обуку војника различитих специјалности.

Све интензивнија војна сарадња Македоније са НАТО-ом у току 1997. године углавном се испољавала кроз: 1) размену бројних међусобних посета; 2) укључивање Македоније у Савет за евроатлантско партнерство; 3) организовање семинара у Охриду (о темама: „Сарадња цивилних и војних органа у контроли ваздушног простора и координацији ваздухопловних вежби“ и „Управљање и модернизација система за праћење ваздушног простора“) и семинара у Скопљу (о теми „Спречавање конфликта“), и 4) учешће на вежбама, које су изведене у оквиру „Партнерства за мир“. Македонија је, у вези с тим, НАТО-у понудила на располагање полигон Криволак, за увежбавање снага које учествују у мировним операцијама, и приступила је изради пројекта система РиК-а и пројекта заштите ваздушног простора према стандардима тог савеза.

Тек 1998. године у Македонији је објављена „Бела књига“, у којој су утврђене основе дугорочних циљева у изградњи националне одбране. У њој је, уз стручну помоћ експерата НАТО-а, дефинисана и стратегија развоја македонских ОС у оквиру које су одређени циљеви и организација ОС, али без процедура формирања и облика војне организације. Планирано је стварање мале и добро опремљене оружане силе, од око 14.000 људи (у односу на укупни, повећани број припадника ОС на око 20.000 људи), кроз процес организацијско-формацијске трансформације и модернизације наредних 10 година, и то у две фазе: у периоду од 1998. до 2002. године, и од 2003. до 2007. године. Иначе, током 1998. године Македонија је уступила свој ваздушни простор, територију и објекте НАТО-у: 1) за извођење вежби и размештање снага ангажованих у операцијама „Заједнички гарант“ и „Орлово око“ према СРЈ; 2) формирање командно-верификационог центра НАТО-а у Куманову, и 3) размештање елемената организационе структуре НАТО-а при МО Македоније.

Током 1999. године Македонија је, размештањем на својој територији јединица Корпуса НАТО-а за брзо реаговање за потребе агресије према СРЈ, фактички прерасла у највећу војну базу Северноатлантског савеза. То је, наравно, предодредило правце, циљеве и мо-

далитете реорганизације македонске армије. У вези с тим, Комитет НАТО-а за планирање одбацио је већ припремљени македонски „Акциони план“ за реорганизацију њене армије и наметнуо своје стандарде, према којима ће ОС Македоније имати следећу организацијско-формацијску структуру: 1) снаге за брзо реаговање; 2) снаге за обезбеђење државне границе; 3) јединице за одбрану државне територије по дубини; 4) јединице за подршку, и 5) резервни састав. Предвиђено је да се тежишно приступи преформирању ОС, односно укидању корпуса и самосталних јединица Генералштаба АРМ, а затим формирању, опремању и комплетирању бригада за брзо реаговање.

Припадници ОС Македоније налазе се само у саставу мултинационалне бригаде за Југоисточну Европу (*SEEBRIG*), уз обавезу да у њен састав, на захтев Команде, упути снаге јачине до једне механизоване чете. На иницијативу и уз подршку те бригаде, формиране су снаге за реаговање које би, према планираној динамици, требало да се уведу у оперативну употребу до краја 2002. године.

d) *Албанија* је одмах након приступања Програму „Партнерство за мир“, преко учесталих посета радних група, експертских екипа и војних делегација, као и извођењем заједничких вежби и на основу других контаката, јачала војну сарадњу са САД и другим чланицама Северноатлантског савеза. На тај начин је настојала не само да обезбеди помоћ и подршку за реорганизацију своје армије већ и да промовише свој нови војнобезбедносни идентитет и обезбеди њихову наклоност за што брже укључивање у пуноправно чланство Савеза. С друге стране, слично Македонији, и Албанију је НАТО видео као својеврсни „мостобран“ са којег ће настојати да контролише расплет кризе на простору претходне Југославије и креира нови распоред снага у региону Југоисточне Европе.

Приступање Албаније Програму „Партнерство за мир“, међутим, није значајније утицало на њен систем одбране и оружане снаге. Наиме, у то време (током 1995. године) процес реорганизације ОС Албаније већ је био ушао у трећу, завршну фазу, тзв. фазу квалификације старешинског кадра и попуње јединица наоружањем и војном опремом, која је започета крајем 1992. године. Резултати те реформе ОС до тада су били веома ограничени, а сводили су се на: 1) увођење цивилне контроле над војним пословима; 2) смањење бројног стања официјерског кадра (за 35 одсто); 3) спровођење обуке војника према новим плановима и програмима; 4) интензивiranу међуармијску сарадњу (на основу споразума о војној сарадњи са 12 земаља); 5) извођење заједничких вежби и маневара, и 6) реформу војног образовања и школовање официјерског кадра у страним земљама. Оружане снаге, укупно око 30.000 људи, задржале су дивизијско-бригадни састав. Према намени и задацима, сачињавају их: 1) Готове снаге; 2) Главне снаге; 3) Основне снаге (територијална одбрана), и 4) Снаге за мировне операције. Та, четврта компонента ОС, величине чете, формирана

је тек крајем 1996. године, и реорганизацијом и доградњом требало би да нарасте до батаљона. Оспособљавање и опремање ових снага за мировне операције помогли су САД и Немачка, којима су се касније придружиле Француска и Грчка. Током 1996. године није било никаквих значајнијих организационих промена у ОС Албаније.

Почетком 1997. године у Албанији је, поводом чувеног распада „пирамидалне шеме штедње“ дошло до народног незадовољства широких размера. Ескалација неконтролисане кризе изазвала је распад свих структура албанске државе и долазак страних трупа. Наиме, у решавање кризе крајем марта укључила се ЕУ одлучивши да пошаље контингент ОС од око 5.000 људи ради обезбеђивања дотура и поделе хуманитарне помоћи. Италија је преузела руковођење том операцијом, под називом „АЛБА“, уз учешће мултинационалних снага из 10 земаља (Италија, Француска, Шпанија, Грчка, Румунија, Турска, Аустрија, Белгија, Данска и Словенија), укупне јачине око 7.500 људи. Уз подршку тих снага и међународних посматрача дошло је до парламентарних избора и извесног смиревања и стабилизовања ситуације већ половином године. Међутим, Албанија је од тада својеврсни „међународни протекторат“, односно „територија под међународним старатељством“, у којој страни експерти одлучују о свим значајним питањима државе, укључујући и питања везана за структуру нових ОС која треба да одговара моделу и стандардима Северноатлантског савеза. Тако је Планом реорганизације предвиђено да Војска Албаније (ВА) до 2004. године достигне ниво од око 30.000 људи у миру, од којих би око 50 одсто били професионални војници. Сачињавале би је три основне компоненте: 1) Снаге за брзо реаговање; 2) Главне одбрамбене снаге и 3) Територијалне снаге (мобилишу се само у ратном стању). Албанија је, такође, чврсто опредељена да Генералштаб ВА буде потпуно формиран према моделу НАТО-а: са девет „традиционалних“ управа, а биће му потчињено и шест главних команди: 1) Команда КоВ; 2) Команда РВ и ПВО; 3) Команда РМ; 4) Интервидовска команда за логистику; 5) Команда за обуку и доктрину, и 6) Команда територијалних снага.

е) *Хрватска* је последња држава која је приступила Програму „Партнерство за мир“. Међутим, према дугорочном војно-политичком опредељењу, испуњавање услова за пријем у пуноправно чланство НАТО-а, међу којима је и што брже укључивање у „Партнерство за мир“, сматрано је приоритетом, па су још током 1998. године дефинисани основни циљеви развоја ОС: 1) реорганизација Генералштаба Хрватске војске (ХВ) и МО; 2) промене у организацијско-формацијској структури јединица и усвајање нових метода обуке према стандардима НАТО-а; 3) унапређење система комуникација до нивоа чланица НАТО-а; 4) даља професионализација ОС, и 5) формирање довољних снага РВ и ПВО, заснованих на западним технологијама. Поред професионализације и планиране модернизације (нарочито у

погледу попуне – набавке савремених борбених авиона), предвиђено је да се настави с реализацијом раније прихваћеног тежишног задатка – школовањем и специјализацијом старешинског кадра према наставно-програмском моделу Северноатлантског савеза. Предвиђено је, такође, да се реорганизацијом обухвати и МО, које би, према новој организацији, требало да има следеће управе: 1) за управљање кадром; 2) за односе са јавношћу и информисање; 3) за безбедносно-обавештајне послове; 4) за финансије и буџет; 5) за снабдевање и набавку, и 6) за комуникације и информатичку подршку. У Министарству одбране, ради реализације тог модела, постоје два наменска, привремена органа: Одељење за оперативно управљање реорганизацијом оружаних снага и Одељење за реорганизацију Министарства одбране.

Реорганизација и модернизација ХВ настављене су 1999. године према прихваћеном моделу и доведена је у финалну фазу реорганизација Министарства одбране. Модернизација и професионализација ХВ донекле су успорене због недостатка финансијских средстава, па Хрватска на том плану рачуна на издашнију помоћ са стране. У вези с тим, значајна је чињеница да је директна америчка помоћ за подршку војне сарадње са Хрватском у 1999. години износила око 350.000 долара, којима је финансирано школовање хрватских старешина у САД према међународном програму војног образовања и обуке (*International Military Education and Training – IMET*), размена старешина ОС РХ и ОС САД, рад „тимова за везу“ у Министарствима одбране САД и РХ (*Joint Contact Team – JCT*), програм сарадње „домобранства“ и Националне гарде САД и школовање слушалаца из састава МО РХ у центру „George Marshall“ у Немачкој.

Документима из области одбране који су усвојени 2002. године у КоВ-у ХВ укидају се зборна подручја и формирају корпуси. У РМ, уместо три, формирају се два војнопоморска сектора, док у РВ и ПВО нема промена у организацијско-формацијској структури. Најављена је и даља реорганизација МО обједињавањем појединих функција, а Главни стожер ће се трансформисати у Здружени ГС, док ће команде видова бити главни штабови.

Програм збрињавања припадника ХВ (Програм „СПЕКТРА – НАТО“) односи се на решавање проблема лица која ће бити отпуштена у наредном периоду. Програм ће се одвијати у неколико фаза, што је услов за успех провођења реформе ХВ и пријема РХ у Северноатлантски савез. Програм су израдили представници хрватских министарстава и међународна заједница а садржи и пројекцију смањења ОС према годинама кроз бројне показатеље:

– у 2002. години, од садашњег броја (40.714), отпустиће се 8.778 припадника (остаје 31.936);

– у 2003. години отпустиће се 4.072 припадника (остаје 27.864);

- у 2004. години отпустиће се 4.122 припадника (остаје 23.742);
- у 2005. години отпустиће се 4.222 припадника (остаје 19.520).

Уједно се планира пријем нових младих официра (око 5.500), па се предвиђа да ће крајем 2005. године ХВ имати око 25.000 припадника. Збрињавање отпуштених лица решаваће се помоћу:

- отпремнина (потребно око 78 милиона еура);
- кредитирања послодаваца (потребно око 18 милиона еура);
- посебних отпремнина ради samozапшљавања – отварања властитих предузећа (потребно око 53 милиона еура);
- запошљавања у државним предузећима (потребно око милион еура);
- запошљавања у предузећима партнерима МО РХ (потребно око 35 милиона еура).

Почетком 2001. године у саставу Управе за одбрамбену политику МО РХ (М-1) формирана је Служба за НАТО и „Партнерство за мир“. Служба има 10 припадника, а у свом саставу има одсек за планске и оперативне задатке, војни део мисије РХ при НАТО-у у Бриселу, административни и општи одсек. Задаци службе:

- „веза“ између МО РХ и НАТО-а, при чему планира, координира и руководи активностима МО у оквиру „Партнерства за мир“ и сарадње са НАТО-ом;
- саветодавна улога тимовима Управе за одбрамбену политику и МО у вези са свим питањима која се односе на провођење, развој и интензивирање односа са НАТО-ом;
- координација са МИП-ом, МУП-ом и другим државним установама у вези с интеграцијом са Северноатлантским савезом.

Својим ангажовањем служба је допринела:

- да РХ уђе у програм „интензивног дијалога“ с НАТО-ом;
- да се ратификује споразум „*SOFA*“, односно уговор с НАТО-ом о статусу међународних снага на хрватској територији и хрватских јединица на територији других земаља;
- организацији учешћа јединица ХВ на вежбама у оквиру Програма „Партнерство за мир“.

За 2002. годину та служба је планирала још бројније активности ХВ ради њеног прикључивања у МАП (*Membership action plan*), што је и реализовано маја 2002. на састанку МИП НАТО-а у Рејкјавику. У оквиру учешћа у међународним мировним операцијама, припадници ОС РХ учествују у две мисије УН: УНАМСИЛ у Сијера Леонеу и УН-МЕМ у Етиопији (Еритреја). Републику Хрватску у УНАМСИЛ-у представља десет, а у УНМЕМ пет војних посматрача. Хрватска учествује и на бројним вежбама у оквиру Програма „Партнерство за мир“.

Преглед регистрованих вежби команди и јединица ХВ и НАТО/„ПЗМ“

Ред. број	Датум	Кратак опис активности
Хрватско-америчка ваздухопловна војна вежба „Сигурно небо“		
1.	27. 11–1. 12. 2000.	Вежба је спроведена у акваторији северног Јадрана, Кварнера и Горског Котара, уз учешће 10 авиона типа МиГ-21/ХРВ и америчких ваздухопловних снага са НА „George Washington“ (140 официра и подофицира, шест авиона F-18, три авиона F-14 и хеликоптери). У оквиру вежбе извели су навигацијско летење, пресретање и спасавање пилота.
Хрватско-француска поморска вежба „Хрватски сокол 2“		
2.	27. 2. 2001.	Вежба је спроведена у акваторији Брача, Шолте и Хвара, уз ангажовање РТОП „Петар Крешимир IV“/РМ Хрватске и РФ „Commandant Birot“/РМ Француске. У оквиру вежбе изведена је активност на тему „Једнократни ракетни удар на противнички циљ“.
Хрватско-америчка поморска вежба „Пресретање и претресање сумњивог терета“		
3.	21. 3. 2001.	Вежба је изведена уз ангажовање ПБР „Темпест“/6.АФ, са 30 чланова посаде, и ПОМБР „Фауст Вранчић“/РМ Хрватске, у акваторији Шолтанског канала.
Хрватско-америчка ваздухопловна вежба „Пресретање и борба у ваздуху“		
4.	22–24. 4. 2001.	Вежба је изведена у ваздушном простору Пуле, уз ангажовање два америчка авиона типа F-16 из базе НАТО у Авијану и хрватских авиона типа МиГ-21.
Мултинационална војна вежба „Combined Endeavor 2001“		
5.	10–25. 5. 2001.	Јединица везе ОС Хрватске први пут је учествовала на мултинационалној војној вежби „ПЗМ“ „Combined Endeavor 2001“ на којој је демонстрирана употреба комуникационих и рачунских система. Вежба је изведена у Немачкој, а ангажовано је око 600 војника из 37 земаља. То је седма вежба таквог типа, а изведена је под руководством Команде америчких снага за Европу.
Поморска вежба НАТО и „ПЗМ“ „Cooperative engagment 2001“		
6.	17–22. 9. 2001.	Припадници РМ РХ учествовали су у поморској вежби НАТО и „ПЗМ“ „Cooperative engagment 2001“ која је спроведена у морнаричкој бази Анкаран (код Копра), у Словенији. У вежби су учествовале поморске снаге из четири земље чланице НАТО-а: Француске, Италије, Турске и САД, и пет земаља из „ПЗМ“: Хрватске, Бугарске, Летоније, Румуније и Словеније.
7.	12–13. 11. 2001.	Заједничка хрватско-америчка морнаричка вежба „SURFEDŽ-2001“ изведена је у акваторији о. Жирје и Дрвеника уз учешће америчког РР „Рос“ и авиона за ППдД типа „П-3Ц Орион“, и хрватских РТОП „Шибеник“ и „Петар Крешимир IV“, два ПОМБР, два авиона типа МиГ-21, једног хеликоптера и мобилног обалског лансера МОЛ. Вежом је командовано са ПОМБР „Фауст Вранчић“.

На основу анализе реализације прихваћених обавеза из Програма и њихове динамике у земљама чланицама „Партнерства за мир“ у нашем непосредном окружењу, највећи проблеми трансформације система одбране и ОС, али и других сегмената одбране, у непосредној су вези с економским могућностима тих земаља. Највећи трошкови за потребе одбране односе се на:

- организационо димензионирање ОС према стандардима НАТО-а;
- димензионирање бројног стања, организације и формације ОС земље потписнице;
- прилагођавање одбрамбених потенцијала земље чланице стандардима НАТО-а;
- пренаоружавање ОС средствима НВО (пореклом из НАТО-а);
- преобука људства за употребу и одржавање тих средстава;
- школовање кадра;
- доградња јединица за учешће у мировним операцијама (*SEEBRIG*);
- прилагођавање војне индустрије чланице стандардима Северноатлантског савеза.

Анализа уговора дела земаља бившег Источног блока у вези с приступањем „Партнерству за мир“ показује да се они остварују у неколико фаза, што има директне везе с економским могућностима одређене земље:

– у *првој фази* се формира мањи број јединица према стандардима НАТО-а, које учествују на заједничким вежбама и маневрима, у оквиру заједничких међународних снага итд. То су јединице ранга чете-батаљона;

– у *наредним фазама* број јединица се повећава до стварања услова за прилагођавање већег дела ОС и, на крају, комплетне компатибилности наоружања и војне опреме потписнице уговора и НАТО-а. За то су потребна додатна издвајања за војни буџет, што за земљу чланицу може да буде и значајно финансијско оптерећење.

Војни аспект приступања Савезне Републике Југославије Програму „Партнерство за мир“

У садашњим условима, *Програм „Партнерство за мир“ може да буде значајан чинилац изградње сигурности и поверења између земаља у региону Балкана. То ће преваходно зависити од ефикасности снага међународне заједнице у обезбеђењу трајног мира на Косову и Метохији.* Наиме, логично је да мултинационалне снаге не могу трајно остати на том простору, поред осталог и због тога што њихове активности финансирају порески обвезници земаља из којих долазе. Због тога су у неким од њих све израженији захтеви за повлачење војних ефектива са Косова и Метохије. Свакако, до тога ће доћи, пре или касније, али је неопходно да се то не деси пре него што се изнађе

решење на основу којег ће се остварити безбедност на том простору. У супротном, *исхитреном одлуком о повлачењу били би поништени и сви досадашњи напори* учињени на том плану. Ново крвопролиће се не би могло избећи, уз опасност да се ратни сукоб прошири на простор целог Балкана. Цена једнократног повлачења била би превисока и за земље чије су војне снаге лоциране на Косову и Метохији. Ипак, највећу цену, чак знатно већу од износа новчаног обезбеђења садашњих мировних јединица, платиле би земље западне Европе због могућег таласа неконтролисане миграције становништва. Ка истом исходу водило би и свако *наметање решења* кризе од стране међународне заједнице, првенствено једноставно признавање независности Косова и Метохије. Тиме би се подстакла нова прекрајања граница на Балкану, што би водило ка легализацији такве праксе у најширим, светским размерама. *Свет би ушао у период трајне дестабилизације и ратова*, као крајњег исходишта супротстављености становништва по разним основама. Управо тамо где су ти односи заоштрени до међусобне искључивости, „Партнерство за мир“ се појављује као објективна снага за успостављање поверења и остваривање безбедности. Прикључивањем СРЈ том програму омогућио би се суживот на Косову и Метохији, што је битна претпоставка изградње мира у овом делу Европе и на континенту у целини.

О потреби прикључења СРЈ Програму „Партнерство за мир“ постоји значајна сагласност водећих политичких снага у земљи. На 5. седници Врховног савета одбране (одржаној 25. марта и 1. априла 2002. у Београду), између осталог, донети су *и закључци о прихватању* одређујућих ставова из *предлога о приступању Програму „Партнерство за мир“* Савезног министарства за одбрану и Савезног министарства иностраних послова. Закључено је да Савезна скупштина треба да се изјасни о тој иницијативи, а затим да овласти *Савезну владу за уговарање и потписивање потребних докумената, чиме би се створиле политичке претпоставке за приступање СР Југославије Програму*. На основу искустава других земаља, приступањем СРЈ том програму обезбедиле би се следећи *позитивни ефекти*:

- 1) смањење опасности од угрожавања безбедности СРЈ;
- 2) повећање могућности супротстављања евентуалним терористичким и другим облицима угрожавања СРЈ;
- 3) повећање међународног угледа СРЈ као безбедносно сигурне, економски атрактивне и политички стабилне земље;
- 4) веће разумевање међународних чинилаца за очување интегритета СРЈ;
- 5) повећање могућности за утицај на изградњу процеса безбедности у Европи према државним и националним интересима СРЈ;
- 6) брже укључивање СРЈ, пре свега, у Европску унију и, на основу тога, јачање укупне стабилности земље;
- 7) модернизација система оспособљавања кадра и могућност опремања ВЈ савременим средствима ратне технике;

8) могућност коначног утемељења стратегије националне безбедности и спровођења целовите реформе одбрамбено-безбедносног система, уз уважавање измењеног карактера претњи по безбедност земље.

Истина је, међутим, да би приступањем СРЈ Програму „Партнерство за мир“ настале и одређене *потешкоће за нашу земљу*:

1) због потребе модернизације наоружања и војне опреме према стандардима НАТО-а, неопходно је повећање буџета за одбрану;

2) осавремењавање ВЈ увозним средствима ратне технике узроковаће незапосленост капацитета наше наменске индустрије;

3) у почетном периоду реализације заједничких војних активности, суочићемо се са проблемима због недовољног познавања енглеског језика, као језика командовања, и отежаног коришћења документације коју примењује Северноатлантски савез.

Програм „Партнерство за мир“ је *незаобилазна реалност у савременој архитектури безбедности Европе* коју прихвата и Војска Југославије. Прихватање тог програма Југославији, као ни другим земљама у региону, не би осигурало потпуне гаранције за безбедност, али би сарађивала са субјектима који могу да буду претња њеној безбедности. Правила партнерства су јасна: чланство у Програму омогућује чланици да се консултује са НАТО-ом, ако сматра да је њена безбедност угрожена, али то не подразумева никакве безбедносне гаранције Савеза. Наиме, НАТО не преузима обавезе које има према својим чланицама, већ само омогућава консултације, евентуалне препоруке и помоћ предвиђену за чланице Програма „Партнерство за мир“.

Генералштаб је у бројним приликама наглашавао *спремност да реализује задатке* из своје надлежности који буду произишавали из става државног руководства у вези с приступањем СРЈ „Партнерству за мир“. У том смислу, у ВЈ већ су остварене бројне припремне активности:

1) међу првима у земљи организовали смо расправу о теми „Партнерство за мир и СРЈ“, на којој су се бројни учесници, на најодговорнијим дужностима у СМО и ГШ ВЈ, zaloжили за улазак у Партнерство, али не на штету националних и државних интереса;

2) прикупили смо расположиву документацију и изучили искуства земаља чланица Програма;

3) остварили смо билатералне контакте с представницима земаља чланица НАТО-а да бисмо се боље обавестили о условима приступања Програму;

4) у току су бројне организацијске промене у ВЈ, чиме је отпочео процес својеврсног усклађивања с евроатлантским структурама;

5) наставили смо започету праксу интензивног учења енглеског језика на свим нивоима школовања и усавршавања официра.

На основу опредељења за приступање СРЈ „Партнерству за мир“ *ВЈ реализује и значајне реформске помаке* с ослонцем на сопствене снаге. Истина, за реформу Војске, у смислу прекидања вишегодишње праксе смањивања редовних планских активности, односно преласка

у фазу изградње бројно мањих, савремено опремљених и високо мобилних састава, према концепту стварања модерних армија земаља Запада, заинтересовани су, пре свега, припадници ВЈ, јер они осећају све последице садашњег рестриктивног финансирања одбране. То се односи и на питање цивилне контроле Војске.

Никада се ВЈ није залагала нити је била „изван“ или „изнад“ система државних норми. То није у њеном интересу, нити у интересу одбране земље. Због тога ВЈ поштује важећи систем нормативних решења цивилне контроле, али и респектује све идеје које воде ка доградњи тог институционалног амбијента. Креирање система контроле у надлежности је државних органа, а ВЈ и до сада је показивала спремност да помогне стручну операционализацију мера и инструментална контроле, уколико се то од ње затражи. Међутим, у разматрању питања прикључења СРЈ „Партнерству за мир“ треба узимати у обзир и мишљење наших грађана. Њихов став је изузетно значајан, јер ће припадници армија земаља чланица тог програма међусобно сарађивати у реализацији јединствених безбедносних задатака.

Разматрање догађаја из недавне прошлости СРЈ треба препустити историчарима. Уместо тога, неопходно је да се удруженим снагама са земаља Запада окренемо изградњи безбедности и економском опоравку наше земље, као историјским потребама и хтењу људи с ових простора. Без обзира на политичке мотиве извођења ваздушних удара по циљевима на територији СРЈ и на политичке одлуке ондашњег руководства наше земље, ВЈ није имала могућност било каквог избора – била је принуђена да стане у заштиту сопственог народа. То не може да буде грех ове војске, јер би се и војска било које друге државе у таквој ситуацији понашала на истоветан начин. Међутим, како је речено у једној прилици, и као Војска и као народ, праштати уместо и хоћемо, а заборавити не смемо и не можемо.

После свега што се десило, готово идеална прилика за враћање међусобног поверења јесте могућност координираног деловања јединица међународне заједнице и ВЈ на Косову и Метохији. Зато је потребно што хитније етапно увођење ВЈ и полиције на простор Косова ради заједничких активности са снагама УНМИК-а и КФОР-а. То би било изузетно значајно и са становишта враћања поверења у искреност намера:

– Србије и Црне Горе, и њихове војске, према албанском становништву на простору Косова и Метохије и међународној заједници;

– земаља Запада, и њихових војски, према српском и осталом неалбанском становништву како на простору Косова, тако и на простору целе СР Југославије и обрнуто. Традиционално партнерско поверење може се најбрже повратити, пре свега, ангажовањем јединица мешовитог састава. Наиме, враћање поверења искључиво на основу промотивних активности државних органа и медијске популаризације „Партнерства за мир“ било би споро и несигурно, чак би се могло тумачити и као пропагандна кампања или политички трик.

Међуетничко помирење на Косову и Метохији не може се успоставити уколико међународна заједница оспорава *легитимност Војске и полиције* државе на било којем делу простора који јој припада.

Сагласно циљевима (који ће бити утврђени у Оквирном документу „Партнерства за мир“), садржајима, обиму и динамици остваривања војне сарадње (који ће се детаљније дефинисати у Документу о презентацији), наша земља ће приступити реализацији конкретних обавеза из садржаја операционализованог индивидуалног програма партнерства. Суштинско приступање било које земље Програму не може се остварити без организацијско-формациске усклађености и материјално-техничке опремљености оружаних снага. Импликације приступања „Партнерству за мир“ у случају наше земље постоје и у осталим областима реорганизације Војске:

- прилагођавању организацијско-формациске структуре и попуни Војске материјалним средствима према стандардима НАТО-а;
- техничко-технолошком осавремењавању, тј. замени застарелих средстава НВО модерним системима увозног (НАТО) порекла;
- усавршавању система школовања и обуке кадра, с обзиром на измењени карактер претњи по безбедност земље и задатке које ће јединице ВЈ обављати у мисијама очувања мира и хуманитарним активностима;
- прилагођавању истраживачко-развојних, производних и услужних капацитета земље потребама опремања ВЈ и могућностима продаје НВО на светско тржиште, првенствено на основу различитих облика сарадње са заинтересованим иностраним партнерима, а само изнимно с ослонцем на властите снаге.

Организацијско-формациске промене – у сусрет укључивању Савезне Републике Југославије у Програм „Партнерство за мир“

Реорганизацију ВЈ дефинишемо као промену структуре и односа између елемената система ради успостављања новог стања и ситуација, што је истовремено и дистанцирање од претходне ситуације. Реорганизација војске било које земље потписнице Програма „Партнерство за мир“ на почетку је парцијална, а касније је потпуна и захвата целокупан систем одбране. Тежишна питања реорганизације према стандардима „Партнерства за мир“ могла би, у основи, да се сведу на следеће:

- 1) одређивање бројног стања, организације и формацисе ОС земље потписнице;
- 2) контролу спровођења преузетих обавеза од стране експертских тимова НАТО-а;
- 3) преобучавање командног кадра према начелима НАТО-а;

- 4) усвајање стратегије и тактике НАТО-а;
- 5) пренаоружавање ОС земље потписнице, средствима НВО НАТО-а;
- 6) извођење заједничких вежби и учешће у заједничким операцијама.

У условима приступања „Партнерству за мир“ под реорганизацијом ВЈ подразумева се формирање команди и јединица према стандардима НАТО-а и измене у доктрини и другим нормативним документима и правилима, пре свега регулисање односа између борбеног и неборбеног дела. Војска Југославије је у последњих десетак година спровела три промене унутрашње организације и у току је четврта озбиљна промена:

- 1992. године трансформисана је ЈНА у Војску Југославије;
- на основу Дејтонског споразума, односно Споразума о подрегионалној контроли наоружања Војска Југославије је 1996. године смањена са 124.000 на око 105.000 припадника, а смањен је и значајан број најважнијих система наоружања;
- средином 2001. године започет је процес рационализације који ће трајати до јуна 2002. године;
- почетком 2002. године започета је реализација Одлуке Врховног савета одбране о основама унутрашње организације Војске. Том одлуком је укинута пет команди стратегијских групација и ВЈ прешла је на корпусно-бригадну организацију.

Ради спровођења потпуних реформи обављене су потребне анализе и припремљено је више модела организовања Војске. *У реализацији наведених промена пошло се од неколико основних опредељења:*

- спровођењем промена у унутрашњој организацији не треба нарушавати *борбену готовост* Војске Југославије;
- организацију Војске Југославије треба засновати на постојећим *законским и уставним* решењима;
- у реализацији организацијских промена треба се придржавати критеријума *ефикасности, рационалности, економичности и отворености* организације;
- нова решења треба засновати на савременим правцима у развоју оружаних снага и на нашим и страним искуствима.

С обзиром на опредељење да СРЈ приступи Програму „Партнерство за мир“, настојимо да створимо бројно мању али технички опремљенију војску, што одговара *концепту изградње модерних армија Запада*. Реорганизацијом ВЈ направљен је значајан искорак у стварању услова за приступање наше земље Програму „Партнерство за мир“. Од учињених помака, најзначајнији су следећи:

- у последње три године укупно је реализовано 997 организацијско-мобилизацијских промена;
- реализацијом Одлуке Врховног савета одбране о основама унутрашње организације ВЈ, мирнодопска формација, у односу на досадашњу, смањена је за око 25 одсто, с могућношћу даљег смањења;

– укинут је један ниво командовања (стратегичко-оперативни). Са радом су престале команде 1, 2. и 3. армије, РВ и ПВО, РМ, Крагујевачког корпуса и Дринске дивизије, укључујући и њихове приштапске и део самосталних јединица, а до краја године ће се расформирати, преформирати и дислоцирати остале јединице према новом моделу организације;

– на тактичком нивоу знатно је смањен број јединица;

– формиран је Инспекторат одбране и претпотчињен председнику СРЈ;

– на нивоу ГШ ВЈ расформирана су два сектора и изведене неопходне промене у унутрашњој структури, тако да може прихватити командовање корпусима, војним окрузима и самосталним јединицама;

– усвојене су измене и допуне Закона о Војсци Југославије;

– прешло се на служење војног рока у трајању од девет месеци;

– преформирано је војно школство према новом закону, итд.

Увођењем наведених промена *повећана је ефикасност командовања Војском и побољшана попуна јединица и установа људством и материјалним средствима*, а значајни су и *економски ефекти* тих промена: укида се 15 гарнизона и ослобађа 1.441 објекат високоградње и 2.350 хектара земљишта.

Пристапањем СРЈ Програму „Партнерство за мир“ до сада изведене организацијско-формацијске промене не би биле доведене у питање – оне управо припадају припремним активностима за што брже усклађивање с евроатлантским типом организације оружаних снага. Истовремено, створени су услови за реализацију и бројних других промена којима ће се остварити целовита реформа Војске. Поједине земље у транзицији које су пре десетак година започеле тај процес спроводе трећу, па и четврту реформу, јер претходним реформама нису постигли жељене резултате.

С обзиром на нову геополитичку и геостратегијску реалност, напредак техничко-технолошког чиниоца, економски и демографски потенцијал земље, као и потребе ангажовања ВЈ (након потписивања споразума СРЈ о приступању „Партнерству за мир“) у заједничким операцијама различитог карактера, намеће се потреба за формирањем и оспособљавањем јединица – мањих састава (до батаљона), потпуно аутономних за обављање задатака у саставу међународних снага. Целовита реформа Војске, поред организацијских промена, обухвата и неопходне измене у систему попуне, обуке, начела употребе и, посебно, у области техничке модернизације и стандарда.

Прилагођавање система оспособљавања кадра

С поносом се може закључити да је *систем школовања, усавршавања и обуке у ВЈ заснован на савременим, научним поставкама и да*

старешински кадар није инфериоран у односу на кадар земаља у нашем окружењу. Садашњи старешински кадар је потврдио оданост своје народу и спремност да брани отаџбину без обзира на то ко је угрожава. Та иста војска испољила је *висок ниво професионалне способности и кооперативне сарадње* са мултинационалним снагама (ангажованим на простору Косова и Метохије) приликом нашег уласка у Копнену зону безбедности. О томе су високо мишљење имали и њихови званичници.

Огромно поверење народа у Војску Југославије резултат је доследног поштовања уставних обавеза Војске и њеног опредељења да на тим основама изгради врхунски мотивисане, оспособљене и увежбане јединице и установе. *Само таква војска је могла и у најтежим условима, уз изузетно ограничена новчана средства и сваковрсне оскудице, да сачува сопствено јединство и потребан ниво борбене готовости. То су чињенице које уважава међународна заједница и од којих полазимо у опредељивању за приступ Програму „Партнерство за мир“.* Потпуно је сигурно да *већ сада, уз минималне припреме, можемо учествовати у заједничким активностима са снагама НАТО-а и земаља чланица Програма.* За почетак, то би биле јединице нивоа вода и чете, највише до батаљона. Према специјалности, то би првенствено биле јединице рода инжењерије, АБХО, противтерористичке и падобранске јединице. Ипак, с обзиром на обавезе које би ВЈ преузела у заједничким операцијама, мора се приступити одређеним прилагођавањима у систему оспособљавања кадра. Основне промене би се увеле у систем веза и командовања, ЕИ и ПЕД и ВОЈ-а, због чега тежиште у модернизацији треба да буде, пре свега, на јединицама ПВО, специјалним јединицама и јединицама за ЕИ и противелектронска дејства. Упоредо с тим, морала би се спровести преобука људства за употребу и одржавање тих средстава (у центрима за обуку на Западу или уз помоћ њихових стручњака код нас). Постојећи систем обуке може релативно лако да се прилагоди стандардима земаља чланица „Партнерства за мир“, односно, да се јединице припреме за учешће у хуманитарним и мировним операцијама. Такође, веома брзо могу да се прихвате, усвоје и примене одређени стандарди у области везе и командовања, контроле ваздушног простора, логистике, и друго. Уз минималне припреме, могуће је учешће у заједничким активностима са снагама НАТО-а и земаља чланица Програма „Партнерство за мир“.

С обзиром на циљеве постојања „Партнерства за мир“, који се могу дефинисати као „међуоперативност“, односно компатибилност ОС различитих земаља која омогућава њихово ангажовање у мировним и сличним операцијама, извесно је да не би биле потребне, барем на почетку, значајније промене у организацији војног школства. Циљеви школовања и усавршавања, према нивоима, слични су војним образовним системима у водећим земљама света. Нешто значајније

разлике јављају се тек у начинима реализације циљева школовања, односно у делу садржаја наставних планова и програма.

Ради постизања већег степена заједничке оперативности, треба обезбедити боље знање страних језика – до нивоа који омогућава конверзацију о конвенционалним и посебно, о војним питањима, читање и превођење, бољу употребу информационе технологије и оспособљавање за учешће у организовању и примени усвојених стандарда у саставу мултинационалних снага.

На највишим нивоима стручног и научног усавршавања још већа пажња требало би да се посвети проблемима и тенденцијама развоја савременог света, политичким (и геополитичким), економским и правним аспектима безбедности, различитим безбедносним доктринама, логистици, изазовима међународног тероризма и криминала и методама сарадње и координације приликом заједничких савезничких дејстава.

Опремање средствима наоружања и војне опреме према стандардима Северноатлантског савеза

Савремена техничка средства наоружања која поседују развијене земље карактеришу: аутономна покретљивост у борбеној употреби, висок степен аутоматизације свих њихових функција и велика потрошња свих врста енергије (убојна средства, погонска средства и електрична енергија) приликом обављања функционалних задатака. У целини, реч је о технички сложеним средствима која су резултат најновијих техничких достигнућа.

Колико је материјално-технички чинилац рата значајан у изградњи војске може се илустровати податком да се од укупног броја ставки (око четири милиона) материјалних средстава у најразвијенијим оружаним снагама НАТО-а, више од 80 одсто односи на техничка средства. Такође, од укупних дневних материјалних потреба јединица у рату, изражених по једном војнику (које су нарасле на приближно 100 kg), више од 80 одсто чине потребе из надлежности техничке службе.

У погледу техничке опремљености, Војска Југославије заостаје у појединим борбеним системима за савременим армијама земаља чланица Северноатлантског савеза. Она није била у могућности да адекватно прати најновије тенденције и да у оперативну употребу уведе техничка средства на нивоу стандарда и захтева евроатлантске коалиције. Околности у којима се развијала Војска Југославије последњих година условиле су прекид производње појединих средстава НВО, након чега је значајно успорен процес њене техничко-технолошке модернизације. Насупрот томе, све земље у окружењу СРЈ приступиле су убрзаном техничком модерновању, због чега су се разлике у опремању савременим ратним средствима годинама продубљивале на

нашу штету. Процес континуираног опремања војске савременим средствима одвијао се у нашем окружењу без обзира на бројне најаве смањења војних ефектива. Заостајање у опремању наше војске средствима НВО умногоме је резултат досадашњег концепта изолационизма Југословенске привреде од интеграционих процеса на простору Западне Европе и нашем опредељењу, да по сваку цену, остварујемо самосталан развој савремене ратне технике, али и вишегодишњем смањивању реалног износа средстава за опремање Војске.

Војсци Југославије потребна су савремена средства ратне технике, функционална и ефикасна, која су резултат новијих достигнућа науке и технике. Уз уважавање свих осталих чинилаца значајних за увођење оружане борбе, ефикасност Војске зависи од ефикасности технике. Реорганизација Војске, првенствено њено бројно смањење, незамисливо је без подизања нивоа техничке опремљености, што ће је учинити ефикаснијом у обављању наменских задатака. Суочена са новим претњама по безбедност земље и, истовремено, с могућим облицима интеграције и изградње колективног система безбедности, на равноправним партнерским основама, тежиште Војске Југославије у реорганизацији треба да буде на уласку у партнерски савез и на техничко-технолошкој опремљености, како би се квантитет заменио квалитетом и надокнадило вишегодишње стагнирање у опремању. Приступањем СРЈ Програму „Партнерство за мир“, стварају се могућности за квалитативне промене у НВО, према стандардима НАТО-а, што би се позитивно одразило на одбрамбену способност наше земље, али се у вези с тим не могу занемарити ни одређене последице.

Предности модернизације за ВЈ биле би следеће:

– брже би се опремила савременим и ефикасним средствима НВО;

– могла би лакше да се реорганизује јер би квантитет надоместила квалитетом увођењем у оперативну употребу нових техничких средстава;

– имала би успешнији техничко-технолошки развој (према светским стандардима);

– активним учешћем у Партнерству упослио би се део расположивих техничких ресурса државе (научноистраживачки, образовни и производни), што би позитивно утицало на научни и технолошки ниво развоја земље.

Од потешкоћа које би настале због техничке модернизације ВЈ најзначајније су следеће:

– увођењем у оперативну употребу техничких средстава према стандардима НАТО-а условила би се измена броја, специјалности, образовне и старосне структуре кадра корисника и кадра за техничку подршку;

– због нових техничких средстава, према стандардима НАТО-а, морале би се обавити одговарајуће промене у школовању и обуци кадра корисника средстава и кадра за техничку подршку;

– због логистичке подршке у „Партнерству за мир“ био би неопходан део нове инфраструктуре, опреме и алата, техничке документације и информационе подршке, као и доградња система квалитета;

– настали би додатни финансијски (девизни) трошкови, који би се у целини могли сагледати тек након коначне одлуке о врсти и броју средстава НВО која би се набавила према стандардима Северноатлантског савеза.

Кооперативни развој и производња наоружања и војне опреме као основно опредељење партнерске сарадње Војске Југославије

За приступање СРЈ Програму „Партнерство за мир“ веома су значајне и *домаће могућности за производњу средстава наоружања и војне опреме*. Поред средстава за „масовну“ употребу (разне врсте стрелачког наоружања, муниције итд.), наша земља поседује капацитете за истраживање, развој и производњу савремених средстава НВО (или делова): борбених и неборбених возила, ваздухоплова, електронске опреме итд. С обзиром на висок квалитет производње и поузданости тих средстава, као и на веома стручан кадар и респективне истраживачко-развојне и производне капацитете, већ сада смо у могућности да *најавимо опредељеност за заједнички развој средстава наоружања и војне опреме*. Наиме, спремни смо за различите видове међудржавне сарадње у производњи средстава ратне технике, уз неопходност заједничког ангажовања у санацији капацитета који су оштећени или уништени током бомбардовања СРЈ од стране Северноатлантског савеза.

Полазећи од таквог опредељења и чињенице да су битно смањене наше производне могућности и могућности извоза средстава ратне технике, потпуно је сигурно да ће наша земља, као чланица „Партнерства за мир“, бити суочена и с потребом за производном преоријентацијом дела капацитета предузећа војне индустрије. Стога је неопходно да се сагледају краткорочне и дугорочне потребе рада предузећа наменске индустрије: вишкове тих капацитета треба преоријентисати на производњу производа обичне потрошње. Ефекти такве преоријентације биле би огромне уштеде средстава у расходу ВЈ, односно, на тај начин би се могла значајно растеретити привреда.

Многе западне и, првенствено, источноевропске земље приступиле су прилагођавању производних програма тржишним условима. Такође, у западним земљама у току је најшири процес стандардизације и редуковања дуплих производњи у наоружању. Таква пракса знатно је у супротности с настојањима бројних земаља у свету да остварују самосталан развој и производњу НВО (концепт самодовољности). Уколико би и наша земља прешла на вишенационалне пројекте, увећали

би се вишкови капацитета наменске индустрије. Преоријентацијом би се обезбедило рационалније коришћење ресурса (који су у нашој земљи веома ограничени) и постигли ефекти штедње – по основу економије обима производње. С нижим трошковима по јединици производа повећала би се конкурентност производње, односно могућност продаје на светском тржишту.

На крају, оријентација на заједнички развој и производњу НВО била би допринос политици одвраћања – што је наше дугорочно стратегијско опредељење. Наиме, поверење које би се изграђивало у току развоја и производње НВО могло би да буде поуздан чинилац одвраћања. Уз то, појачало би се и сопствено уверење да ВЈ може успешно да парира агресивним акцијама споља. Тиме би се значајно умањило чинилац ризика и обезбедио интересни партнер за формирање стратегије и комплементарне филозофије одбрамбених стратегијских интереса. Чинилац интересног удруживања, односно интересног одвраћања од употребе силе за решавање политичких питања, истовремено би омогућио и висок ниво опремљености Војске. Осим тога, значајни су и економски ефекти који се могу остварити кроз укључивање наше земље на светско тржиште наоружања.

Након потписивања документа о приступању СРЈ „Партнерству за мир“ и редефинисања политике одбране наше земље сходно изменимим опасностима по безбедност, треба утврдити правце техничке модернизације ВЈ, пре свега кроз избор средстава НВО за чији се развој и производњу опредељујемо:

- на основу сарадње са другим земљама;
- потпуно самостално (ангажовањем домаћих расположивих ресурса);
- из увоза.

Самостални развој и производња могући су само за најужи круг ратних средстава – када је могућа потпуна искоришћеност капацитета и када постоји могућност извоза. Треба узимати у обзир и чињеницу да су економске могућности друштва толико ограничене да није могуће ширење асортимана производње НВО с ослонцем на сопствене снаге. На тој листи треба да се нађу средства НВО за масовну употребу, која већ производимо самостално, уз услов самодовољности и у погледу обезбеђења сировина и репроматеријала. Међутим, анализом се може доћи и до сазнања да је рационалнији увоз од такве производње – ако се потребе ВЈ задовољавају малим бројем средстава ратне технике. За сложенија ратна средства која желимо да уведемо решења би требало тражити у заједничком развоју и производњи са другим земљама.

Војска Југославије поседује кадар, простор, опрему и алате који се за релативно кратко време могу интегрисати у целовит систем техничко-технолошке модернизације Војске према стандардима „Партнерства за мир“, на принципима сарадње, размене искуства и

помоћи, а на основу критеријума функционалности и економичности. Вишедеценијско искуство Војске Југославије у самосталном развоју сложених и савремених средстава НВО добра је база синергијских знања, која у предстојећем односу у „Партнерству за мир“ могу да буду чврста основа техничко-технолошке сарадње од обостраног интереса. У целини, компаративне предности наше земље у интегрисаном систему безбедности према концепту „Партнерства за мир“ на нашој су страни у односу на већину земаља које су приступиле том Програму с обзиром на:

- стручност и образованост кадра;
- научне развојне лабораторије, институте и центре;
- индустријске капацитете и технологије.

У области освајања развоја средстава НВО СРЈ има 14 индустријских постројења наменске производње, са 10 милиона годишњих норма-часова пројектованих капацитета, који се могу успешно и веома брзо инкорпорирати у технолошку расподелу рада у развоју и опремању према програму „Партнерство за мир“ у следећим областима производње: муниције мањих калибара, артиљеријске и ракетне муниције (класична и вођена), барута и експлозива, електрохидрауличких сервосистема, сензора, система аутоматског управљања и вођења, АБХ заштите, опреме за војнике, тренажера и наставних средстава. Наменска индустрија је у могућности да, уз адекватне програме и потребна финансијска средства, годишње пласира производе вредности до 50 милиона долара.

Научноистраживачке институције наше војске које обављају задатке развоја нових технологија, развоја нових средстава, контроле квалитета производа и завршних експлоатационих испитивања, развијане и оспособљене за наменске задатке према светским критеријумима, снажан су ослонац и гаранција успешног рада наменске индустрије. У Програму „Партнерство за мир“ те институције могу знатно да допринесу развоју, опремању и одржавању техничких средстава како наше војске, тако и партнера у Програму.

У области логистичке подршке, за одржавање средстава наоружања у оперативној употреби Војска Југославије располаже са четири ремонтна завода за сва три вида Војске. Они изводе радове генералног одржавања сложених техничких средстава према савременим светским стандардима. Годишњи капацитети завода су четири милиона норма-часова и, уз адекватна финансијска средства, могу годишње да обаве радове и услуге у вредности од милион долара. Квалитетан рад и светски стандарди гаранција су да би се заводи веома брзо имплементирали у регионалну расподелу рада, у духу интегрисаног система безбедности, према Програму „Партнерство за мир“. Међутим, посебно неповољна околност у техничко-технолошкој сарадњи СРЈ може да буде чињеница да је приликом бомбардовања НАТО-а наше земље, поред више стотина војних објеката, разрушено више објекта-

та из састава седам индустријских постројења наменске индустрије и три ремонтна завода. Капацитети нису потпуно санирани због недостатка финансијских средстава, већ је реконструисан и функционише само део тих постројења.

У развоју средстава ратне технике, дакле, на основу искустава земаља приближне економске развијености и величине територије, концепт самодовољности треба задржати у развоју и производњи ограниченог броја средстава НВО. У структури средстава за која се не постижу одговарајући економски учинци или има мало изгледа за њихов извоз, решења треба тражити у заједничком развоју и производњи са другим земљама или у увозу. При томе, треба се одредити за развој савремених средстава НВО као за планску и организовану, а не стихијну и кампањску активност. У њеној реализацији, поред одбрамбених, треба уважавати и економски критеријум улагања. Утврђивање праваца техничке модернизације ВЈ значајно је барем из два разлога: 1) због дефинисања структуре и динамике опремања јединица и установа средствима НВО и 2) због тога што је усвојена (дугорочна) техничка модернизација ВЈ нужан предуслов одређења положаја предузећа наменске индустрије наше земље у будућности.

Производно реструктурирање вишкова капацитета наменске индустрије изузетно је значајно у тржишним условима привређивања наше земље. У супротном, и даље се можемо сукобљавати с проблемима незапослености радне снаге и недовољне искоришћености капацитета тих предузећа, односно са захтевом њиховог одржавања чак и при најнижем степену ангажовања чинилаца производње. Наиме, извесно побољшање може се остварити смањењем пореских и других давања, либералнијом кредитно-монетарном политиком итд. Међутим, проблеми таквих предузећа наменске индустрије могу се трајно разрешити једино изменом производних програма.

Војни буџет – детерминанта модернизације Војске и квалитета укључивања земље у Програм „Партнерство за мир“

Структура средстава намењених за одбрану у 2002. години, али и у ранијем периоду, изразито је неповољна са становишта остваривања модернизације и укупне реорганизације ВЈ као и могућности финансирања њених укупних потреба. На пример, више од 50 одсто средстава у 2002. години намењено је за лична примања (плате, накнаде и пензије). За текуће материјалне расходе и друге функције одбране предвиђено је око 40 одсто, док само око 10 одсто средстава остаје за најнужније материјално опремање, објекте за смештај војне технике и научноистраживачки рад. Уз све мере реорганизације Војске, смањења и рационализације, укључивање у стандарде „Партнер-

ства за мир“ захтеваће нову структуру расхода и, сасвим сигурно, додатна финансијска издвајања.

Основни показатељ остваривања реорганизације ВЈ, у нашим условима, јесте смањење броја њених припадника. У реализацији тог опредељења мора се уважити и пракса других армија у свету. Све оне приступају бројном смањењу, али то чине уз претходно техничко осавремењавање својих састава. Управо такву праксу бројног смањења, компенираног техничком модернизацијом, треба да следи и наша земља.

Проблем финансијског обезбеђења потреба опремања ВЈ савременим ратним средствима постаје још сложенији ако се зна да је од почетка ратних сукоба на просторима СФРЈ (све до сада) успорен процес опремања ВЈ значајним средствима НВО и да је развој тих средстава готово застао. Према томе, потребе техничке модернизације ВЈ диктиране су потребом бројног смањења, као и чињеницом да се тај процес интензивно остварује у армијама других земаља, потписница Програма „Партнерство за мир“. Наша земља мора да следи такве процесе, јер Војска Југославије може да постане интегрални део система безбедности у Европи само уколико се развија и изграђује на тим основама. Динамика техничке модернизације ВЈ, као последица потребе ублажавања израженог заостајања у опремању у односу на армије других земаља у окружењу и, истовремено, као услов квалитетног укључивања наше земље у Програм, умногоме ће зависити од могућности финансирања набавке савремених средстава наоружања и војне опреме.

Уз предузете мере реорганизације Војске и рационализације средстава по разним основама потрошње, неопходно је обезбедити и нове изворе финансирања ВЈ, укључујући и *помоћ будућих партнера*: од бесповратне економске помоћи и обезбеђења повољних кредита до уступања средстава ратне технике без новчаних обавеза. Полазећи од чињенице да је улазак земље у „Партнерство за мир“ једино могућ на поступан и крајње економичан начин, неопходно би било усвајање *средњорочног програма модернизације Војске*, са додатним финансијским средствима од око две милијарде америчких долара, или по 400 милиона долара годишње. У том случају могао би да се очекује релативно брз и успешан приступ Програму „Партнерство за мир“.

Међутим, морамо сами да нађемо решење за дугорочно и сигурно финансирање Војске. Неопходно је да се обезбеде стабилни извори финансирања у обиму којим се обезбеђује финансирање елементарних, неодложних потреба ВЈ, јер је то нужна претпоставка континуитета у остваривању њених основних функција. Сасвим је сигурно да је садашњи буџет, како према висини, тако и према структури расхода недовољан за најнеопходније потребе техничке модернизације ВЈ и живот и рад јединица и установа. Ради указивања на стварну оптерећеност нашег друштва издацима за одбрану сачињен је упоредни преглед војних трошкова појединих чланица НАТО-а земаља потписница Програма „Партнерство за мир“ и СРЈ у 2000. години.

Преглед војних буџета земаља чланица НАТО-а и потписница „ПзМ“ према СРЈ у 2000. години (у америчким доларима)

Редни број	Земља	Површина у км ²	Број станов- ника у милијар- дама	Бруто НД у милијар- дама	Бројно стање ОС у хиљада- ма	Средства за од- брану у милијар- дама	Издаци по при- паднику ОС	Учешће војног буџета у БНД (у %)	Издава- ње у бу- џет за одбрану по станов- нику	Број војника по км ²	Ранг према издаци- ма по припад- нику	Ранг према издваја- њу по станов- нику	Ранг према војном буџету	Број војника према површи- ни земље
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11				
1.	САД	9,629,047	281,40	9,900	1,367,7	300,500	219,712	3,04	1,068	0,142	1	1	1	17
2.	В. Британија	244,110	59,93	1,400	211,4	35,300	166,958	2,52	0,589	0,866	2	2	2	4
3.	Немачка	356,970	82,44	1,800	308,4	23,300	75,551	1,29	0,283	0,864	3	4	4	5
4.	Италија	301,323	57,18	1,100	230,4	16,000	69,460	1,45	0,280	0,764	4	5	5	7
5.	Грчка	131,957	10,68	113	159,2	3,300	20,733	2,92	0,309	1,206	8	7	7	1
6.	Турска	779,452	67,65	210	515,1	7,300	14,172	3,48	0,108	0,661	10	6	6	11
7.	Чешка	78,864	10,21	52	53,6	1,150	21,455	2,21	0,113	0,680	7	8	8	9
8.	Мађарска	93,030	10,17	47	33,8	0,689	20,379	1,47	0,068	0,363	9	10	10	16
9.	Албанија	28,748	3,03	3,80	27,0	0,043	1,593	1,13	0,014	0,939	17	18	17	3
10.	Македонија	25,713	1,90	4,83	16,0	0,077	4,813	1,60	0,041	0,622	14	17	14	12
11.	Бугарска	110,994	8,18	12,80	77,3	0,354	4,582	2,77	0,043	0,696	15	14	14	13
12.	Румунија	237,500	22,23	38,40	103,0	0,827	8,029	2,15	0,037	0,434	13	9	9	15
13.	Хрватска	56,570	4,41	19,40	58,3	0,590	10,120	3,04	0,134	1,031	12	11	11	14
14.	Словачка	49,035	5,40	19,60	33,0	0,362	10,970	1,85	0,067	0,673	11	13	13	10
15.	Словенија	20,253	1,98	18,60	7,6	0,273	35,921	1,47	0,138	0,375	5	15	15	7
16.	Украјина	603,700	50,40	32,00	303,8	0,441	1,452	1,38	0,009	0,503	18	12	12	18

17.	Русија	17.075.200	146,72	1.200	977,1	29.000	29.680	2,42	0,198	0,057	6	3	6	18
	планирано	102.173	10,60		85	0,360	4.235		0,034	0,832				
18.	остварено	102.173	10,60		80	0,330	4.125		0,031	0,783				
	реално остварено*	102.173	10,60		80	0,173	2.163		0,016	0,783	16	16	16	6

НАПОМЕНА: извор података „Military Balance 2001–2002“ (Међународни институт за стратегијске студије), са стањем у 2000. години за све земље, осим за СРЈ (подаци ГШ ВЈ).

- 1) Подаци из колона 6. и 7. за Албанију, узети су из 1999. године.
- 2) Подаци у првом реду за СРЈ, преузети су из „Military Balance 2001–2002“.
- 3) Од номинално дозначених средстава за одбрану од 21.564 милиона динара обезбеђено је, по разним основама, 10.163 милиона динара, тако да је реално остало свега 11.401 милион динара.

Наша земља је са 2.163 америчких долара по припаднику Војске у 2000. години била на 16 месту – од 18 земаља била је испред Албаније и Украјине (табела 3).

У односу на Хрватску, СРЈ издваја мање средстава 4,7 пута, од Румуније 3,7 пута, Бугарске 2,1 пут, па чак и од Македоније 2,2 пута (табела 3 и графикон 1).

За 2000. годину СРЈ одобрила је за финансирање одбране 4.235 долара по припаднику ОС, стварно је дозначено 4.125, а реално је остварено 2.163 долара. Разлика између дозначених и реално остварених средстава у износу од 1.962 долара (52 одсто) настала је због обезвређивања дозначених средстава по основу ванредних расхода (исплата ратних дневница; нематеријални расходи, проузроковани агресијом НАТО-а на СРЈ; ангажовање јединица у КЗБ; плаћање затезних камата; инфлација и пренете обавезе – табеле 3 и 4 и графикони 1 и 2).

С обзиром на издвајање средстава за финансирање одбране, СР Југославија је на 16 месту на основу три критеријума: по броју припадника ОС, по проценту издвајања средстава за одбрану из буџета државе и по глави становника (табела 3 и графикон 3).

Према критеријуму густине припадника војске (број војника по површини земље), СРЈ на *шестом* је месту, Хрватска на другом, Албанија на трећем, САД на 17, а Русија на последњем – 18 месту (табела 3 и графикон 4).

Словенија је на првом месту – са 35.921 долара, по издвајању из буџета за одбрану по припаднику ОС чланица „Партнерства за мир“, Русија је на другом – са 29.680, Словачка на трећем – са 10.970, Хрватска на четвртм – са 10.120 долара, а следе Румунија, Македонија и Бугарска (графикон 5).

У односу на земље чланице НАТО-а, по издвајању из буџета за одбрану по припаднику ОС чланица СРЈ на последњем је месту, с реалним износом средстава од 2.163 долара (графикон 6).

Финансирање Војске Југославије у последњој деценији

Од формирања, 1992. године, до сада Војска Југославије се суочава с бројним проблемима у свим областима своје делатности. Најзначајнији проблеми су: губитак импозантних ресурса и капацитета за производњу НВО који су остали у отцепљеним републикама СФРЈ; осипање најстручнијег кадра због ниског стандарда и немогућности решавања стамбеног питања; отклањање последица бомбардовања НАТО-а; ангажовање јединица у КЗБ, и други. Један од највећих проблема Војске у последњих 10 година свакако је њено неадекватно финансирање, које се огледа у недовољним одобреним средствима (због

Табела 4
Преглед одобрених и реално дозначених средстава за финансирање одбране у периоду од 1995. до 2001. године у (млн. динара)

Ред. бр.	О П И С	Г О Д И Н А								
		1995.	1996.	1997.	1998.	1999.	2000.	2001.		
1	2	3	4	5	6	7	8	9		
1.	ПЛАНИРАНЕ ПОТРЕБЕ	2.053	4.920	9.300	11.008	17.944	24.033	58.000		
2.	ОДОБРЕНО БУЏЕТОМ	1.856	4.215	6.500	6.521	11.038	24.000	33.630		
3.	% ОДОБРЕНИХ СРЕДСТАВА У БУЏЕТУ У ОДНОСУ НА ПОТРЕБЕ (2:1)	90	86	70	59	62	100	58		
4.	ДОЗНАЧЕНА СРЕДСТВА	1.772	3.950	5.375	6.524	8.630	21.564	33.630		
5.	ОБЕЗВРЕЂЕНА СРЕДСТВА *	1.366	1.721	222	1.920	6.393	10.163	10.211		
6.	РЕАЛНО ДОЗНАЧЕНА СРЕДСТАВА (4-5)	406	2.229	5.153	4.604	2.237	11.401	23.419		
	РЕАЛНО ДОЗНАЧЕНИХ СРЕДСТАВА (у %)	23	56	96	71	26	53	70		
7.	ПРЕНЕТЕ ОБАВЕЗЕ У НАРЕДНУ ГОДИНУ	282	705	705	875	572	2.667	3.142		

*НАПОМЕНА: средства су обезвређена на име инфлације и девалвације и ванредних задатака Војске.

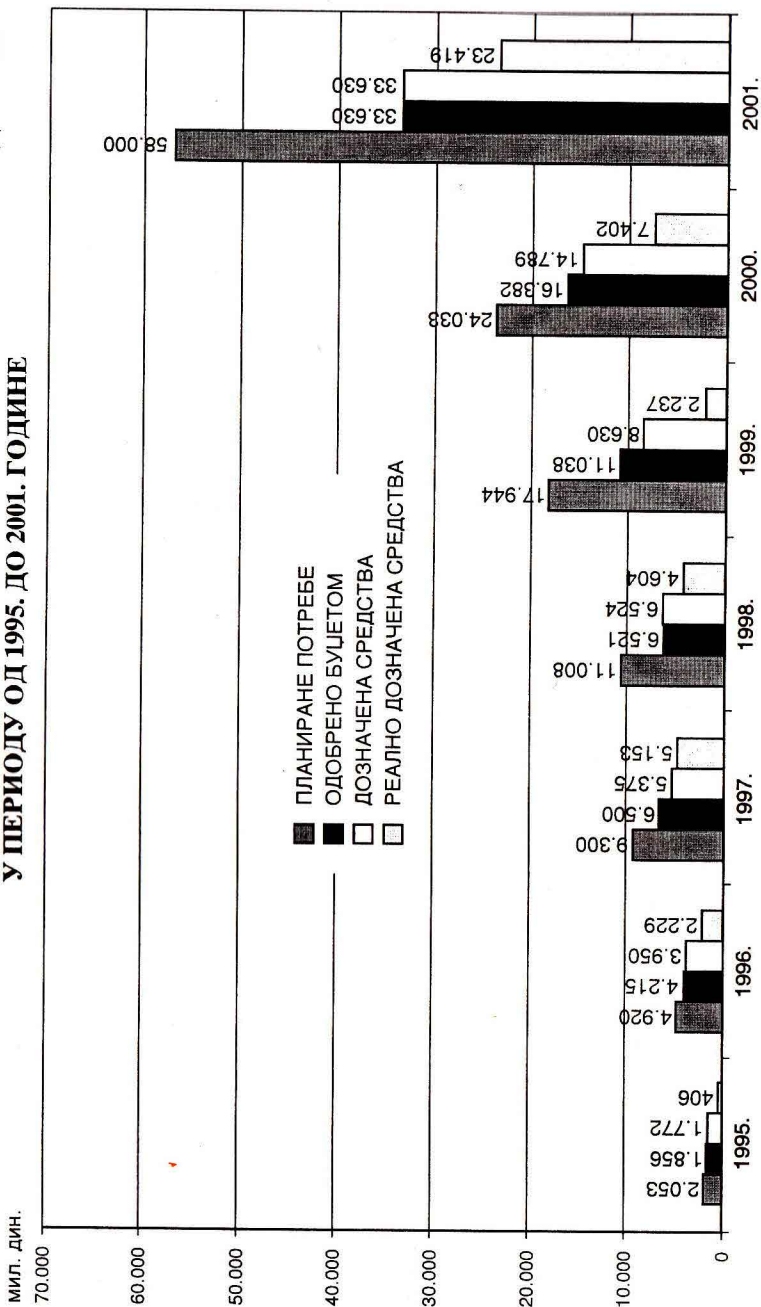
Графикон 1

ИЗДАЦИ ПО ПРИПАДНИКУ ОС У АМЕРИЧКИМ ДОЛАРИМА У 2000. ГОДИНИ

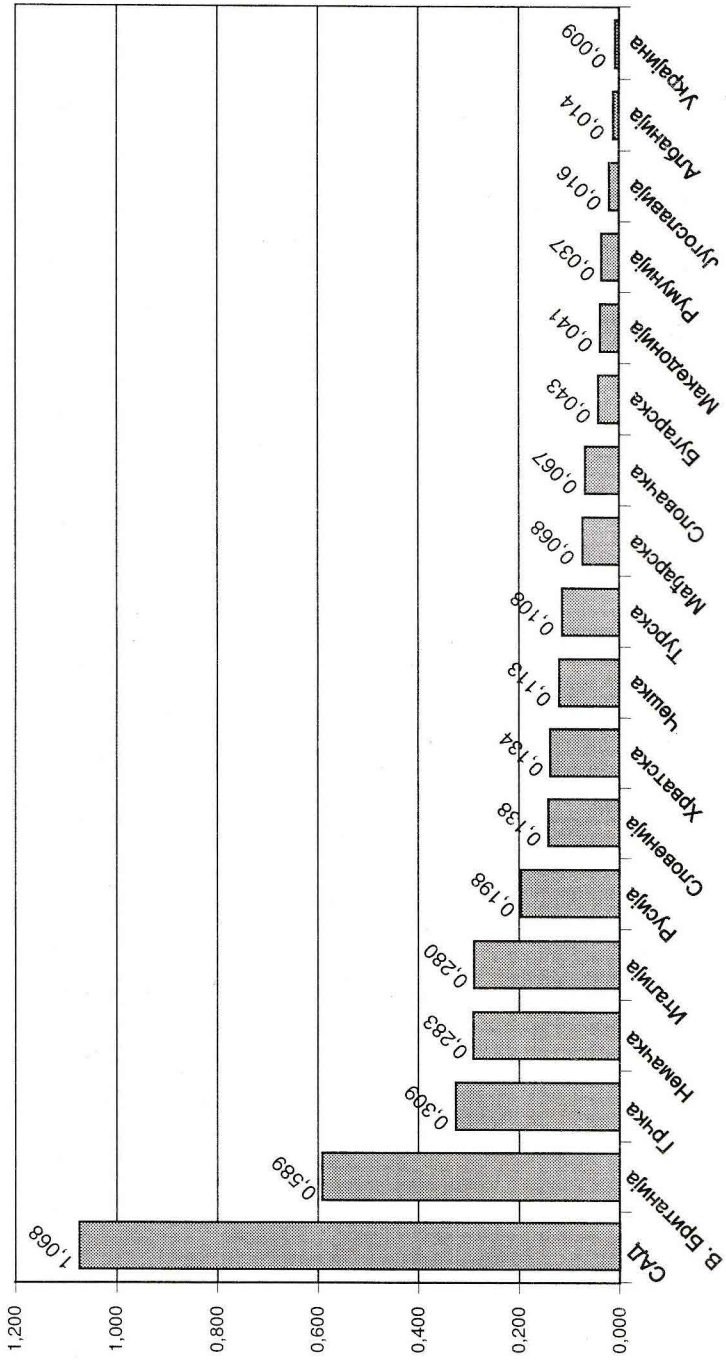

* Средства су обезвређена инфлацијом, девалвацијом и кроз ванредне задатке који су постављани Војсци Југославије

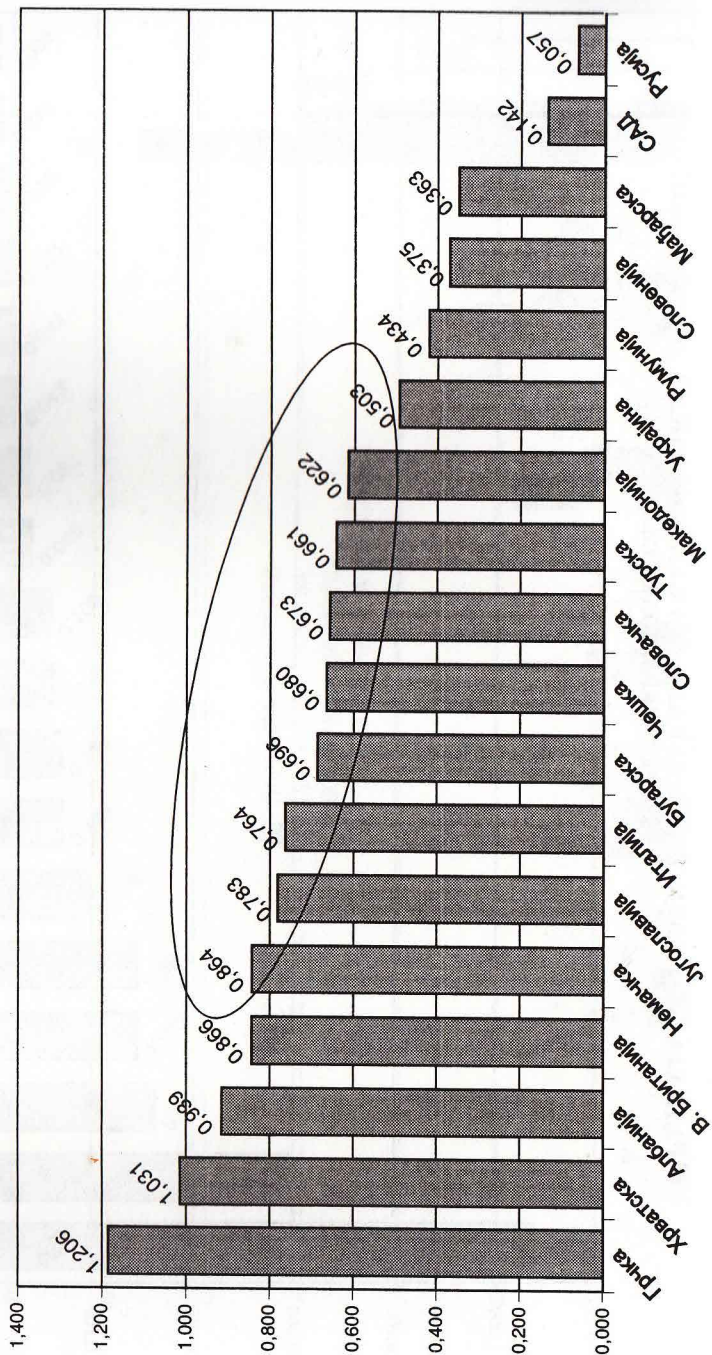
Графикон 2
ПРЕГЛЕД
ОДОБРЕНИХ И РЕАЛНО ДОЗНАЧЕНИХ СРЕДСТАВА ЗА ФИНАНСИРАЊЕ ОДБРАНЕ
У ПЕРИОДУ ОД 1995. ДО 2001. ГОДИНЕ

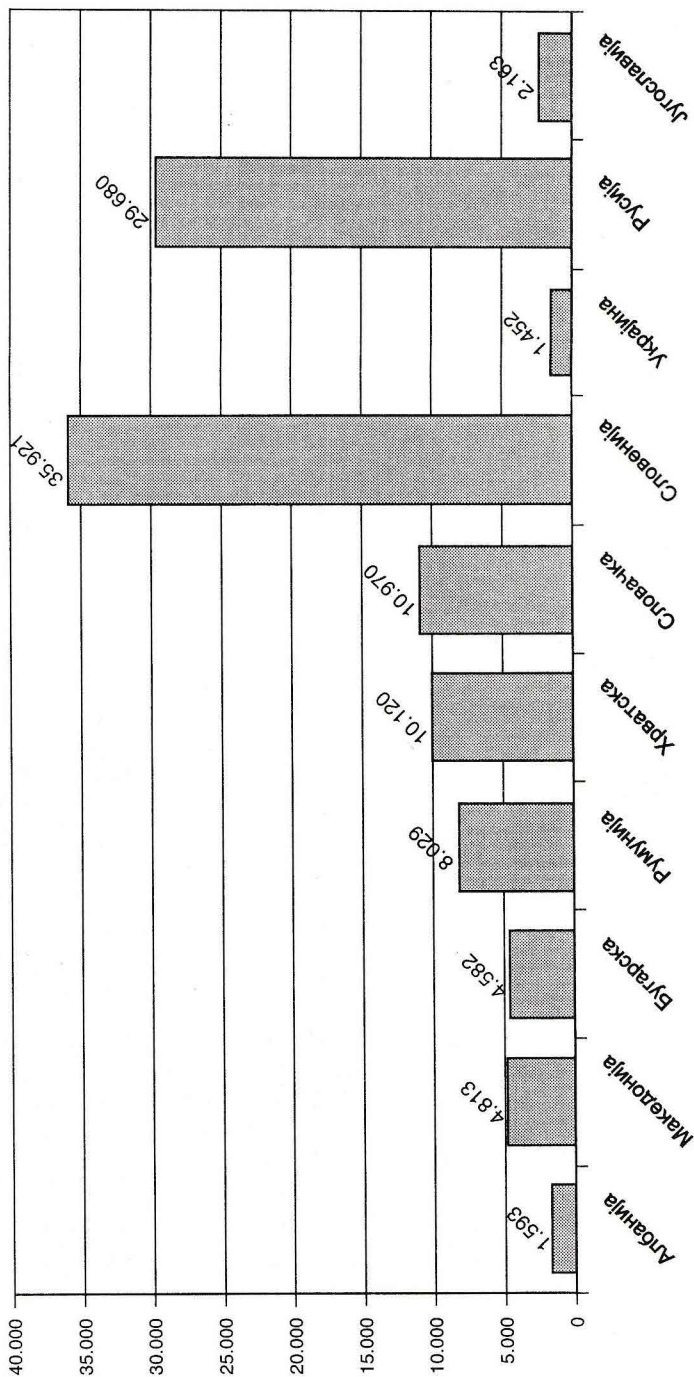
**ИЗДАВАЊЕ У БУЏЕТ ЗА ОДБРАНУ ПО СТАНОВНИКУ У 2000. ГОДИНИ
(У АМЕРИЧКИМ ДОЛАРИМА)**

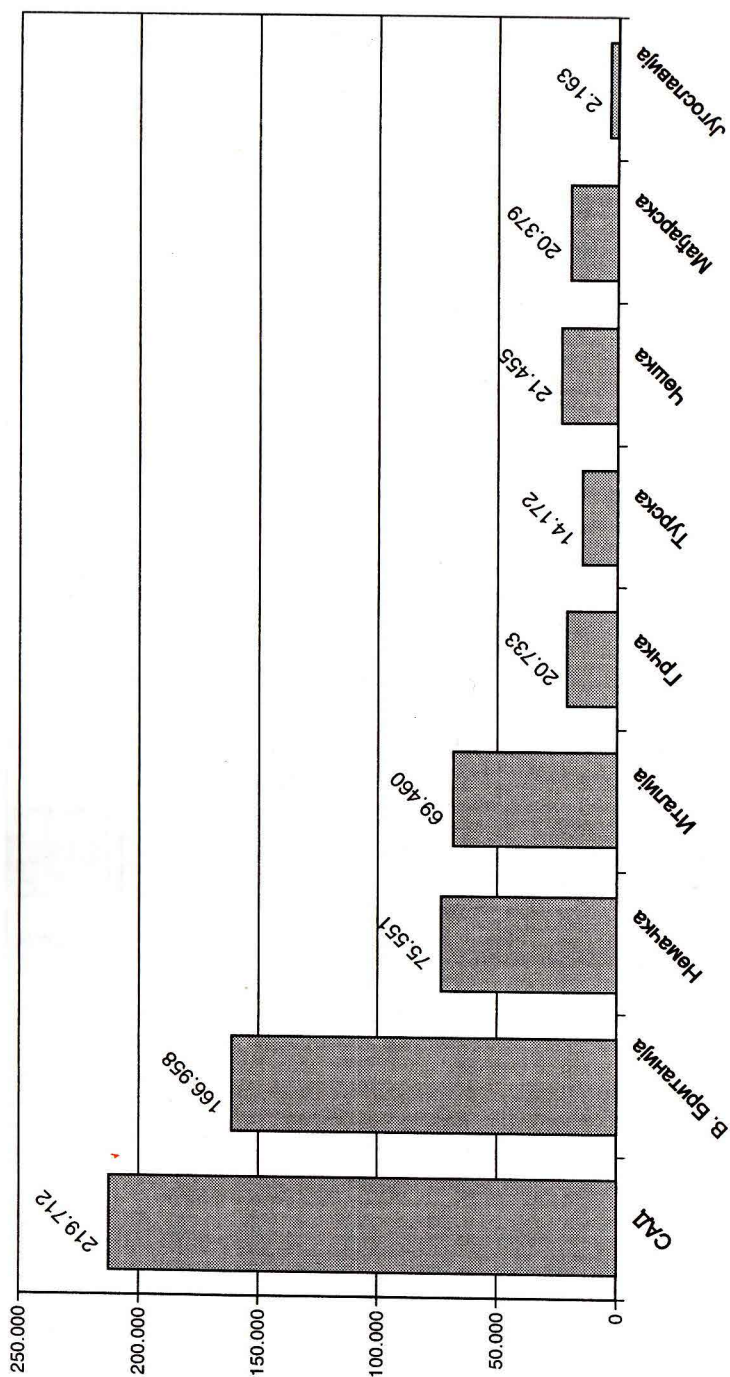
БРОЈ ВОЈНИКА ПО КВАДРАТНОМ КИЛОМЕТРУ У 2000. ГОДИНИ

ИЗДВАЈАЊЕ ИЗ БУЏЕТА ЗА ОДБРАНУ ПО ПРИПАДНИКУ ОС
ЧЛАНИЦА ПЗМ И СРЈ У 2000. ГОДИНИ
(У АМЕРИЧКИМ ДОЛАРИМА)

**ИЗДАЈАЊЕ ИЗ БУЏЕТА ЗА ОДБРАНУ ПО ПРИПАДНИКУ ОС
ЧЛАНИЦА НАТО-а И СРЈ У 2000. ГОДИНИ
(У АМЕРИЧКИМ ДОЛАРИМА)**

чега је веома изражен несклад између потреба ВЈ и износа новчаних средстава одобреног за финансирање њених расхода), неостваривању утврђене динамике прилива буџетских средстава и необезбеђивању финансијских средстава за ванредне задатке, које јој је постављала држава.

Селективним задовољавањем само минималних потреба Војске у протеклих 10 година искључена је могућност њене техничке модернизације и заустављања пада стандарда њених припадника. Директне последице такве ситуације су технолошко и укупно заостајање за земљама у окружењу, а није искључена ни могућност негативних последица по борбену готовост јединица Војске.

На основу *Закона о савезном буџету*, у 2002. години за финансирање одбране одобрене су 41,4 милијарде динара, од чега за Војску 32,5 милијарди динара. Уколико би се одобрени износ новчаних средстава за расходе ВЈ умањио за пренесене обавезе и ванредне задатке, извесно је да је неопходна корекција расхода ВЈ, према садашњим проценама, за додатних 14 милијарди динара. Ако се за финансирање Војске не одобре та додатна средства, елементарне потребе за живот и рад јединица и установа могу да буду доведене у питање, уз могућност угрожавања неких основних функција Војске. Пре свега, у другој половини године може доћи до прекида обуке а наступиће и проблеми у облачењу војника и уговарању снабдевања објеката енергентима за предстојећу грејну сезону. Такође, довело би се у питање школовање садашњих ученика и студената и пријем нових класа. Истовремено, може се очекивати престанак набавке и замене санитарске одеће, постељине, опреме, униформи и одевних предмета за професионалне припаднике Војске и студенте и ученике војних школа, као и потпуни прекид попуне, иначе скромних, ратних материјалних резерви и, вероватно, њихово даље трошење.

Доведена је у питање и даља реализација пројекта реорганизације Војске, чиме се успорава стварање потребних претпоставки за припреме уласка СРЈ у Програм „Партнерство за мир“. Неће моћи да се наставе и заврше започети планирани истраживачко-развојни пројекти, у области наоружања и војне опреме, од којих зависе борбена готовост и техничка модернизација Војске, као и њено опремање техничким системима чији је развој завршен у нашим институтима. Такође, наставиће се стагнација у решавању стамбених проблема Војске и војних пензионера. На крају 2001. године са нерешеним стамбеним проблемом било је 38.860 лица, од чега је без икаквог стана било 17.951 лице.

Евентуална измена назива Војске, која би уследила са променом назива државе, подразумева промене у означавању, пререгистрацију возила, промену докумената и образаца, печата итд. Због недостатка новчаних средстава и промене тих обележја могу да буду доведене у питање.

Поред планских, редовних задатака, због непредвиђених околности, појављују се и непланирани задаци, који додатно оптерећују финансијску ситуацију Војске. Такви задаци нису обухваћени редовним финансирањем, али су најчешће приоритети за плаћање. Међу бројним ванредним задацима у 2002. години, чија ће реализација произвести значајније расходе, а који финансијски нису покривени, издвајају се:

– реорганизација Војске, по разним основама, која ће трајати током целе године;

– ангажовање јединица ВЈ у КЗБ;

– скраћење служења војног рока и нужно повећање контингента регрута на годишњем нивоу, и друго.

Реализација непланских и ванредних задатака мора финансијски да се покрива на уштрб редовних, планираних задатака, због чега се увећавају прелазне обавезе. Драматичну финансијску ситуацију, понашајући се рационално и домаћински, Војска покушава да ублажи сталним преиспитивањем и смањивањем обима задатака и трошкова. То је и разлог за усвајање Плана рационализације и штедње на свим нивоима командовања, при чему се води рачуна о томе да се не наруши борбена готовост. Према том плану, одустаје се од одржавања радарских средстава Копнене војске и неких средстава везе која су стално активна, од планиране набавке пнеуматика за моторна возила и резервних делова, обнове неких уништених ремонтних капацитета, санације оштећених објеката, обуке резервног састава и дела команди, и другог.

Реализацији свих својих задатака Војска прилази крајње рационално и економично, па настојање да се по сваку цену даље смањују њене потребе не може дуго остати без последица по борбену готовост њених јединица и установа, односно, по ВЈ у целини.

Закључак

Приступањем СРЈ Програму „Партнерство за мир“, отвориће се пут за њено шире интегрисање у европске безбедносне структуре, што је битна претпоставка успостављања трајног мира и безбедности у региону и Европи. Очекујемо да ће приликом регулисања партнерских односа бити уважене потребе и могућности ВЈ према интересима наше земље. Значајно је да укупни расположиви ресурси СРЈ омогућавају *изграђивање партнерских односа, на основу усаглашених програма сарадње, у многим областима:*

1) утврђивању програма различитих облика заједничких (штабне и практично примењене) вежби, уз могућност понуде полигона и објеката за њихову реализацију;

2) међусобној размени официјерског кадра ради школовања и усавршавања;

3) утврђивању јединствених основа планова и програма за оспособљавање кадра;

4) ангажовању заједничких тимова у изради наставне литературе и међусобној размени војностручне литературе за потребе обуке и школовања кадра;

5) координацију у развоју појединих средстава ратне технике;

6) различите облике сарадње у производњи и одржавању средстава НВО, и друго.

Подршка коју наша земља добија од међународне заједнице због напора везаних за укључивање у „Партнерство за мир“ израз је њених настојања да заувек избрише трагове прошлости Балкана као неуралгичне зоне и да га претвори у зону мира и сарадње. Војска Југославије ће учинити све што је у њеној моћи да подстиче иницијативе за продубљивање војне сарадње не само са земљама у ближем окружењу већ и с осталим земљама, чланицама Програма „Партнерство за мир“. С обзиром на геостратегијски положај наше земље и чињеницу да је простор Балкана жариште кризе у Европи, СРЈ и њена војска треба да предњаче у интегрисању земаља југоисточне Европе. У таквом настојању, Генералштаб Војске Југославије и Војска Југославије у целини очекују подршку међународне заједнице.